

Na(ar) de lerarenopleiding; onderwijsmonitor 2002

Citation for published version (APA):

Vaatstra, H. F., & Huijgen, T. G. (2002). *Na(ar) de lerarenopleiding; onderwijsmonitor 2002*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. ROA External Reports

Document status and date:

Published: 01/01/2002

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

*Beleidsonderzoek
Arbeidsvoorwaarden en
Beroepskwaliteit
Onderwijspersoneel 83*

Na(ar) de lerarenopleiding

Onderwijsmonitor 2001

juli 2002

H.F. Vaatstra
T.G. Huijgen

OCenW

Ministerie van Onderwijs
Cultuur en Wetenschappen

Researchcentrum voor Onderwijs
en Arbeidsmarkt
Research Centre for Education
and the Labour Market

Na(ar) de lerarenopleiding

Onderwijsmonitor 2001

H.F. Vaatstra
T.G. Huijgen

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt

Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde
Universiteit Maastricht

Maastricht, juli 2002

Inhoudsopgave

Bladzijde

Voorwoord	i
Samenvatting	iii
Inleiding	vii
1 Instroom en uitstroom van de lerarenopleidingen	1
1.1 Instroom	1
1.2 Kiezen voor de lerarenopleiding	3
1.3 Kenmerken van uitvallers	7
1.4 Kenmerken van gediplomeerde uitstroom	8
2 Beoordeling van de lerarenopleiding	11
2.1 Beoordeling van de lerarenopleiding	11
2.2 Evaluatie van de aansluiting opleiding-werk	12
2.3 Bijscholing	17
3 Bestemming na de lerarenopleiding	19
3.1 Maatschappelijke positie	19
3.2 Baankenmerken	21
3.3 Aantal werkgevers en interne mobiliteit	24
3.4 Werkaspecten en tevredenheid	26
3.5 Voorwaarden om in het onderwijs te willen (blijven) werken	28
3.6 Gewenste loopbaanmogelijkheden	30
4 Concurrerende beroepen	33
4.1 De aansluiting tussen opleiding en werk	33
4.2 Baankenmerken van concurrerende beroepen	37
4.3 Werkaspecten in concurrerende beroepen	38
4.4 Voorwaarden om alsnog binnen het onderwijs te werken	40
Referenties	45
Bijlage A. Deelname en respons	47
Bijlage B.	49
Bijlage C. Opleidingenclassificaties hoger pedagogisch onderwijs	55
Statistisch supplement	57

Voorwoord

De dreigende tekorten aan leraren op de arbeidsmarkt hebben ertoe geleid de Werkgroep van Rijn (februari 2001) een aantal maatregelen heeft voorgesteld om de arbeidsmarktpositie van het onderwijs te verbeteren. Het beroep van leraar zou volgens de analyses van de werkgroep aantrekkelijker gemaakt moeten worden waardoor de instroom naar de lerarenopleidingen zal toenemen en meer afgestudeerden van lerarenopleidingen in de onderwijssector zullen gaan werken. Daarnaast wordt in de nota aangegeven dat het voor de onderwijssector van groot belang is om ervaren leraren te behouden. Redenen voor werkgevers en werknemers om in een nieuwe CAO Onderwijs (juli 2001) vast te leggen dat scholen meer ruimte moeten krijgen om verkorting van de carrièrelijnen mogelijk te maken en om betere loopbaanperspectieven te kunnen bieden. Tevens krijgen scholen meer budget tot hun beschikking om het personeelsbeleid te vernieuwen (Nota Maatwerk 3, 2001).

In deze Onderwijsmonitor komen verschillende onderwerpen aan de orde die zicht geven op onderwerpen die verwant zijn aan de hierboven geschetste problematiek. Ten aanzien van de instroom en uitstroom van de lerarenopleiding in 2001 wordt bijvoorbeeld beschreven of er een stijging heeft plaatsgevonden in vergelijking met voorgaande jaren. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het percentage studenten dat de lerarenopleiding tussentijds verlaat en wat hun redenen daarvoor zijn. Tevens wordt beschreven hoeveel afgestudeerden van de lerarenopleiding daadwerkelijk voor de onderwijssector kiezen. Bovendien worden de baankenmerken van de onderwijsfuncties beschreven in verhouding tot andere HBO en WO opleidingen en tot concurrerende beroepen. Ook komt het percentage van de afgestudeerden dat in de toekomst wil 'blijven' werken binnen de onderwijssector aan de orde en worden de voorwaarden beschreven waaronder ze eventueel in het onderwijs willen werken. Eveneens wordt in dit rapport aandacht besteed aan gewenste loopbaanmogelijkheden van afgestudeerden. Andere relevante aspecten die in dit rapport worden besproken zijn de beoordeling van afgestudeerden van de aansluiting tussen lerarenopleiding en werk, de tevredenheid over het werk en de gewenste werkaspecten die men wel of niet heeft gerealiseerd in de baan.

De cijfers hebben betrekking op schoolverlaters van het jaar 1999/2000 van het VO, van de BOL en op afgestudeerden van de lerarenopleiding in het Hoger Pedagogisch Onderwijs (HPO) en de Universitaire Lerarenopleiding (ULO). De cijfers voor HPO (HBO lerarenopleidingen) zijn uitgesplitst naar de Lerarenopleiding Basis Onderwijs (hier gebruiken we de afkorting PABO¹) en naar lerarenopleidingen op het gebied van het Voortgezet Onderwijs en het Beroepsvoorbereidend Onderwijs (in dit rapport wordt de afkorting NLO² gebruikt). Waar mogelijk worden cijfers over afgestudeerden van de ULO gepresenteerd.

De data voor alle hoofdstukken zijn afkomstig uit het door het ROA (Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt) ontwikkelde Schoolverlaters Informatie Systeem (SIS). Het SIS is gebaseerd op onderzoek dat in verschillende sectoren van het onderwijs wordt uitgevoerd en heeft betrekking op de situatie van schoolverlaters en afgestudeerden ruim één jaar na het voltooien van de opleiding. Zoals gezegd hebben de gegevens betrekking op afgestudeerden

---

1. PABO staat voor Pedagogische Academie Basisonderwijs.

2. NLO staat voor Nieuwe Lerarenopleiding.

uit 1999\2000. In dit rapport is gebruik gemaakt van gegevens afkomstig uit het onderzoek Registratie van Uitstroom en Bestemming Schoolverlaters (RUBS), de HBO-Monitor en de WO-Monitor. Het RUBS onderzoek is gericht op de schoolverlaters van het voortgezet onderwijs (VO), het voorbereidend beroepsonderwijs (VBO), de beroepsopleidende leerweg (BOL) en de Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL). De HBO-Monitor wordt sinds 1991 uitgevoerd in opdracht van de HBO-raad en de hogescholen en bevat onder meer gegevens over afgestudeerden van het HPO. De WO-Monitor die sinds 1998 wordt afgenomen bij afgestudeerden van universiteiten, levert de gegevens over de afgestudeerden van de ULO.

Voor deze Onderwijsmonitor 2001 zijn in het najaar van 2001 bijna 7100 afgestudeerden van het HPO en ruim 200 van de ULO benaderd. De respons was beduidend hoger dan vorig jaar en bedroeg voor het HPO 54% en voor de ULO 51%. Uitgebreide informatie over de deelname en respons is te vinden in Bijlage A.

De Onderwijsmonitor is uitgevoerd in opdracht van de directie Arbeidsvoorwaarden en Beroepskwaliteit van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OC&W). Deze Onderwijsmonitor is geschreven door drs. Timo Huijgen (ROA) en dr. Rina Vaatstra (ROA). Mariëlle Beenkens, eveneens werkzaam bij het ROA, heeft de lay-out van de monitor verzorgd.

Samenvatting

Volgens de Werkgroep van Rijn (2001) zou het leraarberoep aantrekkelijker gemaakt moeten worden. Door de door deze werkgroep voorgestelde beleidsmaatregelen uit te voeren zou dat onder andere moeten resulteren in een toename van de instroom naar de lerarenopleidingen en lerarenberoepen en een afname in de uitstroom uit lerarenopleidingen en beroepen. De bevindingen in dit rapport laten zien dat er minder schoolverlaters met een HAVO diploma in 2001 naar de PABO gaan dan in de voorgaande jaren. Havisten kiezen overigens wel iets vaker dan voorgaande jaren voor de NLO. Bij de VWO gediplomeerden is het omgekeerde het geval, daar kiest men iets vaker voor de PABO dan in 2000, terwijl VWO'ers minder vaak dan vorig jaar voor de NLO kiezen. Het percentage gediplomeerde schoolverlaters van de opleiding BOL gedrag en maatschappij³ dat naar de PABO is gegaan, is stabiel. Het percentage uitvallers uit het HPO is voor de PABO aanzienlijk gedaald vergeleken met vorig jaar. Voor de NLO is echter een stijgende lijn te zien in het percentage uitvallers. De uitvallers die doorgestroomd zijn vanuit het VO hadden achteraf liever een andere opleiding gevolgd dan een lerarenopleiding omdat hun motivatie ontbrak en de lessen niet interessant genoeg waren. Uitvallers met een secundaire beroepsopleiding (BOL) als achtergrond vonden de opleiding vaak te moeilijk.

Over het algemeen beoordelen afgestudeerden de lerarenopleidingen met een voldoende. Wel vindt ongeveer de helft van de afgestudeerden van de PABO en de NLO de opleiding te gemakkelijk. Tweederde van de afgestudeerden van HPO en ULO geeft aan dat de specialisatie precies goed is. Een ruime meerderheid van de afgestudeerden is over de aansluiting tussen opleiding en werk tevreden en beoordeelt deze als zijnde goed dan wel voldoende. Van met name vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken vindt men dat deze voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding, terwijl men van computergebruik, plannen en organiseren, en omgaan met en inspelen op veranderingen, relatief vaak vindt dat deze onvoldoende aan bod zijn gekomen. Met name het tekort aan aandacht in de lerarenopleiding voor de vaardigheid computergebruik is opvallend aangezien de Onderwijsraad reeds in 1998 heeft aanbevolen dat beginnende leraren, gezien de maatschappelijke en onderwijsontwikkelingen, bekwaam moeten worden opgeleid voor wat betreft kennis en vaardigheden op het gebied van informatie en communicatie technologie (Onderwijsraad, 1998).

Aangezien de personeelstekorten op de onderwijsarbeidsmarkt nijpend zijn, is het van groot belang te weten welk percentage van de afgestudeerde leraren daadwerkelijk gaat werken in het onderwijs. Van de PABO afgestudeerden die werken is het percentage dat in de onderwijssector werkt, gestegen van 90% in 2000 naar 95% in 2001. Bij de werkende NLO afgestudeerden is het percentage echter gedaald van 62% in 2000 naar 58% in 2001. Van de ULO afgestudeerden die werken, werkt momenteel 82% in de onderwijssector ten opzichte van 66% vorig jaar. Afgestudeerden van de NLO en de ULO komen het vaakst aan een baan door middel van open sollicitaties en het gericht schrijven op advertenties. Voor PABO afgestudeerden geldt dat ze het meest door middel van de stage aan hun functie komen.

---

3. Binnen de sector BOL gedrag en maatschappij worden hier de opleidingen sociaal-pedagogisch werk, activiteitenbegeleider en culturele en maatschappelijke vorming bedoeld.

Op het terrein van de baankenmerken laten de bevindingen zien dat afgestudeerden van de PABO een jaar na afstuderen meer verdienen dan HBO afgestudeerden in het algemeen. Ze verdienen echter wel minder dan NLO en ULO afgestudeerden. Het bruto maandsalaris en bruto uurloon van ULO afgestudeerden ligt ruim 1 jaar na afstuderen in verhouding met de bruto maandsalarissen van andere WO afgestudeerden lager. Afgestudeerde HPO'ers die een baan binnen het onderwijs hebben verdienen een jaar na afstuderen overigens beduidend meer dan afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Dit positieve salarisverschil (1 jaar na afstuderen) ten gunste van onderwijzend personeel in de onderwijssector is overeenkomstig met het rapport *De positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters* van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (Vaatstra en de Vries, 2001). De verschillen in salaris resulteren overigens nauwelijks in verschillen in tevredenheid over de huidige functie tussen PABO en ULO afgestudeerden die buiten en die binnen het onderwijs werken. Alleen NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken zijn iets vaker tevreden over de functie dan degenen die buiten het onderwijs werken.

Afgestudeerden van de PABO hebben in vergelijking met de andere afgestudeerden vaker een vaste aanstelling dan de andere groepen. Afgestudeerden die binnen het onderwijs werken hebben vaker een vaste aanstelling dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. Het merendeel van de afgestudeerde leraren heeft een baan op eigen niveau, behalve de afgestudeerden van de ULO daarvan heeft ruim een derde een baan onder WO niveau. Het merendeel van de afgestudeerden van de PABO en de NLO heeft in de periode na het afstuderen werkervaring opgedaan bij één of twee werkgevers. Van degenen die in een concurrerende baan werkzaam zijn, wordt vaker werkervaring vereist dan van degenen die in een onderwijsbaan werkzaam zijn. Dit laatste geldt overigens niet voor de ULO afgestudeerden, daar is nauwelijks een verschil in vereiste werkervaring te zien.

Wat de werkaspecten betreft hechten HPO afgestudeerden over het algemeen veel belang aan zelfstandigheid, afwisseling, uitdagende werkzaamheden en een goede omgang met collega's. Minder belang hecht men aan: het kunnen combineren van werk en privé, de ontwikkeling van expertise en de erkenning door anderen. Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid zijn twee aspecten die in hoge mate in de huidige functie gerealiseerd zijn. Zeer gewenste aspecten als een vast contract en een hoog inkomen zijn daarentegen minder vaak van toepassing op de huidige werksituatie. Afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn, vinden de aansluiting tussen opleiding en werk beter dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Bij afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, met name bij NLO afgestudeerden, komt het relatief vaker voor dat zij de werkaspecten die zij belangrijk vinden niet hebben gerealiseerd.

Bijna de helft van alle afgestudeerden van de lerarenopleidingen wil in het onderwijs (blijven) werken. Een iets kleinere groep wil dit enkel onder bepaalde voorwaarden. Van de groep die in het onderwijs werkzaam is geeft een klein percentage aan eigenlijk niet in het onderwijs te willen werken. Van de afgestudeerden die niet in het onderwijs werkzaam zijn, wil ongeveer twee derde eventueel in het onderwijs werken. PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken noemen kleinere klassen, een lagere werkdruk en een betere salariering als voorwaarde, terwijl NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, betere salariering,

lesgeven in eigen vak en in huidige woonplaats kunnen blijven wonen als voorwaarde noemen om in het onderwijs te gaan werken.

Eén derde van de afgestudeerden van de PABO die op het enquêtemoment niet in het onderwijs werkt, geeft aan betere loopbaanmogelijkheden te willen. Van die groep geeft bijna de helft aan in het onderwijs te willen werken als er functies beschikbaar zouden komen waarin de werkzaamheden gevarieerder zijn. De reeds in het onderwijs werkende PABO afgestudeerden willen voornamelijk in het onderwijs blijven werken als er meer mogelijkheden komen voor doorgroei naar hogere functies. Bij de afgestudeerden van de NLO is er ten aanzien van loopbaanwensen weinig verschil tussen degenen die buiten het onderwijs werken en degenen die binnen het onderwijs werkzaam zijn. Beide groepen vinden doorgroei naar een hogere functie de meest gewenste loopbaanmogelijkheid. Daarnaast wenst circa een kwart van de NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkt en één vijfde van degenen die binnen het onderwijs werkt, doorgroei naar een andere functie in brede zin.

Dat de gewenste arbeidsomstandigheden en loopbaanmogelijkheden die het werken in het onderwijs aantrekkelijk maken veelal niet gerealiseerd kunnen worden, zijn waarschijnlijk belangrijke oorzaken van de vroegtijdige arbeidsmarkttuitstroom en vergrote mobiliteit naar andere bedrijfssectoren. Uit de *Nota Werken in het onderwijs* van het ministerie van O,C&W komt naar voren dat er in 2001 CAO afspraken zijn gemaakt waarin voor een groot deel tegemoet wordt gekomen aan de voorwaarden die volgens afgestudeerden bepalend zijn of zij in het onderwijs willen 'blijven' werken. Met name voor de carrièreperspectieven op de langere termijn heeft men in de CAO Onderwijs 2001 vastgelegd dat de carrièrepaden ingekort zullen worden, wat zal betekenen dat men betere loopbaanperspectieven heeft en sneller kan doorgroeien naar hogere salarisschalen. De wens van afgestudeerden om gevarieerdere taken te krijgen zal door middel van de invoering van functiedifferentiatie gedeeltelijk worden opgelost. Doordat er meer functies worden geschapen voor onderwijsassistenten en assistent-leraren, zal de leraar naast de onderwijzende ook coachende en coördinerende taken op zich nemen. Deze assistenten kunnen eveneens een positief effect hebben op de werkdruk die leraren nog steeds als te hoog ervaren (Zie *Nota Werken in het Onderwijs*, 2001).

Inleiding

In deze Onderwijsmonitor wordt in het eerste hoofdstuk uitvoerig ingegaan op de instroom en de gediplomeerde en ongediplomeerde uitstroom van de lerarenopleidingen. In dit hoofdstuk wordt tevens stilgestaan bij kenmerken van de instroom, zoals de vooropleiding en de meest gebruikte informatiebron. Er wordt tevens gekeken in hoeverre de opleiding overeenkomt met het beeld dat men ervan had, de beoordeling van de aansluiting, wat de redenen voor uitval zijn en wat de omvang van de gediplomeerde uitstroom is.

Hoofdstuk twee gaat in op de beoordeling van de afgestudeerden over de lerarenopleiding. Er is onder meer gevraagd naar rapportcijfers voor diverse aspecten van de opleiding en naar de aansluiting tussen opleiding en werk. Daarnaast worden aspecten beschreven waarvan afgestudeerden aangeven of deze voldoende dan wel onvoldoende in de opleiding zijn aangeboden. Ten slotte wordt in dit hoofdstuk weergegeven of en welke bijscholing afgestudeerden hebben gevolgd.

In hoofdstuk drie staat de bestemming van de afgestudeerden van een lerarenopleiding centraal. Aan bod komen onder meer of men binnen of buiten het onderwijs werkt, hoe men aan een baan is gekomen, en worden diverse aspecten zoals type aanstelling, inkomen, en tevredenheid beschreven. Daarnaast wordt het aantal werkgevers en het aantal functies die afgestudeerden hebben gehad besproken. Als laatste onderwerp komen de belangrijkste werkaspecten aan bod.

In hoofdstuk vier wordt het thema concurrerende beroepen behandeld. Er wordt in kaart gebracht in welke beroepen afgestudeerden van een lerarenopleiding terecht komen die niet in de onderwijssector vallen. Kenmerken van deze concurrerende beroepen worden afgezet tegen kenmerken van de banen in het onderwijs. Ook wordt er ingegaan op de vraag onder welke voorwaarden afgestudeerden die nu buiten het onderwijs werken een baan in het onderwijs zouden accepteren.

1 Instroom en uitstroom van de lerarenopleidingen⁴

Het leraarberoep zou volgens de Werkgroep van Rijn (2001) aantrekkelijker gemaakt moeten worden zodat er meer scholieren en studenten gaan kiezen voor de lerarenopleidingen. In dit hoofdstuk wordt beschreven welke scholieren en studenten er voor een studie in het pedagogisch onderwijs kiezen. Waar halen ze de informatie vandaan waar ze hun studiekeuze op baseren? Hoeveel van hen vallen er gedurende de eerste anderhalf jaar uit en wat zijn daar de redenen voor? In dit hoofdstuk wordt op deze vragen een antwoord gegeven. Daarnaast wordt ook nader ingegaan op de samenstelling van de gediplomeerde uitstroom van de lerarenopleidingen.

1.1 Instroom

Voor iedere opleiding is het van belang dat er voldoende instroom is vanuit de andere (lagere) onderwijsvelden. Op lange termijn is dit een eerste vereiste voor het kunnen verzorgen van een jaarlijks gediplomeerde uitstroom van voldoende omvang. Daarnaast is het van belang inzicht te hebben in de samenstelling van de instroom. Met andere woorden: voor welke studenten is het pedagogisch onderwijs als vervolgopleiding een logische stap? In deze paragraaf wordt bekeken waar de instromers in de PABO en de NLO vandaan komen. Daarnaast wordt gekeken wat de hoogste vooropleiding is van de gediplomeerde uitstroom van het pedagogisch onderwijs.

In tabel 1.1 staat de uitstroom uit het Algemeen Voortgezet Onderwijs (AVO) en de Beroepsopleidende Leerweg (BOL) naar de PABO en de NLO. Uit de cijfers blijkt dat 9% van de havisten naar de PABO gaat, terwijl 3% van hen naar de NLO doorstroomt. Zo'n 3 % van de VWO-schoolverlaters gaat naar de PABO. Van het secundair beroepsonderwijs zijn het met name de afgestudeerden uit de sector gedrag en maatschappij die naar de PABO gaan. Het zijn hier vooral afgestudeerden die een BOL opleiding hebben gevolgd op het gebied van sociaal-pedagogisch werk, sociaal cultureel werk en sociaal en maatschappelijke vorming. Slechts een enkel procent stroomt vanuit het secundair beroepsonderwijs door naar de NLO. Wanneer deze cijfers vergeleken worden met de afgelopen vier jaar blijkt dat er dit jaar iets minder havisten (2%) zijn doorgestroomd naar de PABO dan de vorige twee meetjaren, in de jaren daarvoor lag dit percentage op 8% (1997) en 9% (1998). De uitstroom van HAVO-schoolverlaters in de NLO is met 1 % gestegen ten opzichte van verleden jaar. Voor de VWO-ers geldt dat er de afgelopen vijf jaren sprake is van een stijgende tendens voor zover het doorstromers naar de PABO betreft. Deze procentuele doorstroom blijft echter relatief klein (van 1% in 1997 naar 3% in 2001). VWO-schoolverlaters die voor de NLO kiezen zijn er vrijwel niet meer. In de afgelopen jaren is deze groep gedaald van 2% in 1997 naar 0 % in 2001. Binnen de groep VWO-ers die voor een vervolgopleiding in het pedagogisch onderwijs kiezen heeft er zich dus een verschuiving voorgedaan van de NLO naar de PABO. Het groeiend percentage BOL-gedrag en maatschappij afgestudeerden dat kiest voor een vervolgopleiding aan een PABO heeft zich dit jaar op 14% gestabiliseerd (zie tabel B1 in Bijlage B voor de trendcijfers).

---

4. Het merendeel van de gepresenteerde tabellen in dit hoofdstuk is gebaseerd op schoolverlaters van AVO en BOL. Zij zijn ruim één jaar na afstuderen geënquêteerd.

Tabel 1.1

Uitstroom van AVO en BOL naar PABO en NLO

	PABO % (aantal)	NLO % (aantal)
AVO HAVO	9 (2.900)	3 (1.000)
AVO VWO	3 (600)	0 (110)
BOL niveau 3/4 landbouw	1 (30)	0 (5)
BOL niveau 3/4 techniek	0 (10)	1 (80)
BOL niveau 3/4 economie	1 (120)	0 (50)
BOL niveau 3/4 gezondheidszorg	1 (80)	1 (50)
BOL niveau 3/4 gedrag en maatschappij	14 (1.160)	1 (120)

Wanneer gekeken wordt naar de hoogste vooropleiding van de gediplomeerde uitstroom van het HPO en de ULO blijkt dat er verschillen zijn tussen de drie soorten lerarenopleidingen onderling, en tussen de HPO-opleidingen en de overige opleidingen in het HBO (zie tabel 1.2). PABO-afgestudeerden zijn voor 52% afkomstig van de HAVO, voor 12% van het VWO en voor 15% uit het secundair beroepsonderwijs. Voor 16% van de afgestudeerden is de PABO-opleiding niet de eerste HBO-opleiding. In vergelijking met de PABO uitstroom hebben afgestudeerden van de NLO minder vaak een HAVO-opleiding als voortraject (in totaal 43%) en vaker een VWO-opleiding gevolgd (in totaal 17%). Bijna een vijfde deel van NLO afgestudeerden is afkomstig uit het secundair beroepsonderwijs en 19% heeft een voortraject in het HBO. De gediplomeerde uitstroom van de ULO bestaat voor het overgrote deel (83%) uit een groep met een VWO-opleiding als hoogste vooropleiding. Bij de overige HBO-opleidingen is een groter deel van de afgestudeerden ingestroomd op basis van een secundaire beroepsopleiding (30%). Daarnaast heeft een kleiner deel een HAVO-diploma dan HPO afgestudeerden (37%) maar zijn er weer meer afgestudeerde HBO afgestudeerden met een VWO-opleiding als hoogste vooropleiding (26%).

Tabel 1.2

Hoogste vooropleiding met diploma

	PABO %	NLO %	Overig HBO %	ULO %
HAVO	52	43	37	-
VWO	12	17	26	83
BOL/BBL	15	18	30	-
HBO	16	19	5	10
WO	4	2	1	-
Anders	2	2	1	7

Een vergelijking tussen tabel 1.1 en tabel 1.2 maakt duidelijk dat er een verschil is ontstaan tussen de geënquêteerde uitstroom uit het AVO en BOL (instromers in het HPO) en de op hetzelfde meetmoment geënquêteerde uitstroom van het HPO. Dit verschil heeft betrekking op de gevolgde vooropleiding van beide groepen. Zo blijkt uit tabel 1.2 dat 17% van de afgestudeerde NLO-ers een VWO-opleiding als hoogste vooropleiding heeft. Uit tabel 1.1 blijkt

echter dat de uitstroom vanuit het VWO bij deze opleidingen dit meetjaar vrijwel nihil is. Met andere woorden: vijf jaar geleden ging nog een aanzienlijke groep VWO'ers een NLO opleiding volgen terwijl tegenwoordig vrijwel niemand meer van het VWO naar de NLO doorstroomt. Er heeft dus een verschuiving plaatsgevonden in de samenstelling van de instroom. Uit de trendcijfers blijkt inderdaad dat het aandeel van afgestudeerde NLO-ers met een secundaire beroepsopleiding dan wel een HBO-opleiding als hoogste vooropleiding het afgelopen jaar inderdaad gestegen is (zie Bijlage B, tabel B2). Bij de afgestudeerden van de PABO zijn er de afgelopen jaren relatief meer personen met een HBO-opleiding als hoogste vooropleiding (van 10% in 1997 naar 16% in 2001). Voor de gediplomeerde uitstroom van de ULO geldt dat ook in het verleden het merendeel als hoogste vooropleiding het VWO gedaan heeft.

1.2 Kiezen voor de lerarenopleiding

Scholieren krijgen tijdens hun middelbare schoolopleiding voorlichting over de mogelijkheden die ze hebben met betrekking tot een eventuele vervolgstudie. Deze voorlichting kan over de inhoud van de vervolgopleidingen gaan maar ook over de verwachte aansluiting tussen de middelbare schoolopleiding en de mogelijke vervolgopleiding.

Bij deze studie- en beroepskeuze kunnen scholieren gebruik maken van verschillende informatiebronnen. In tabel 1.3 staan de belangrijkste informatiebronnen vermeld voor scholieren uit het voortgezet onderwijs. Voor zowel de havisten (45%) als de VWO scholieren (48%) geldt dat de door de vervolgopleidingen georganiseerde opendagen de belangrijkste informatiebron zijn bij de studiekeuze. Bijna een vijfde van de HAVO scholieren heeft deelgenomen aan zogenaamde meeloopdagen die door de vervolgopleidingen georganiseerd worden, en vindt dit de belangrijkste informatiebron. Opvallend is dat vrijwel niemand van de scholieren met een VWO achtergrond de hoogste prioriteit heeft gegeven aan deze meeloopdagen. Daar staat tegenover dat de VWO scholieren zich vaker laten leiden (13%) door informatie die ze uit folders ed. halen. Ondanks de toegenomen populariteit van nieuwe media zoals internet wordt deze vorm van informatieverstrekking nog niet vaak genoemd als belangrijkste informatiebron. Het is echter niet duidelijk of dit laatste veroorzaakt wordt door de mate van gebruik van internet door scholieren, of door het feit dat lerarenopleidingen hun wervingsactiviteiten wellicht nog niet voldoende aan dit nieuwe medium hebben aangepast. Wellicht dat deze bron als eerste oriëntatie gebruikt wordt maar dat uiteindelijk een meer directe vorm van informatieoverdracht (opendagen/meeloopdagen) de uiteindelijke studiekeuze bepaalt. Uit tabel B3 van Bijlage B blijkt dat er de afgelopen jaren steeds meer gebruikt wordt gemaakt van andere informatiebronnen dan de hier genoemde informatiebronnen. Het blijkt dat scholieren regelmatig voor een lerarenopleiding kiezen omdat ze met studenten van de genoemde studie contact hebben of vrienden en kennissen als informatiebron noemen.

Tabel 1.3
Belangrijkste informatiebron voor keuze lerarenopleiding

	AVO HAVO %	AVO VWO %
Begeleiding op school	12	10
Opendagen bij vervolgopleidingen	45	48
Meeloopdagen bij vervolgopleidingen	19	0
Folders	6	13
Computer/internet	1	-
Anders	17	28

Scholieren die uiteindelijk gekozen hebben voor een lerarenopleiding, hebben na één jaar zelf ervaren wat de inhoud en de mogelijkheden van de door hun gekozen studie zijn. Daarnaast zullen ze een goed beeld hebben van de aansluiting tussen hun vooropleiding en hun huidige studie, de lerarenopleiding. In de tabellen 1.4 tot en met 1.7 is te zien in hoeverre zij tevreden zijn over de voorbereiding op hun vervolgstudie en de aansluiting tussen hun gevolgde opleiding en de lerarenopleiding.

Tabel 1.4 laat zien dat 58% van zowel de studenten met een HAVO als met een VWO vooropleiding vindt dat de moeilijkheidsgraad van de lerarenopleiding overeenkomt met de informatie die ze hierover hebben ontvangen tijdens hun middelbare schoolopleiding. Scholieren met een VWO vooropleiding vinden iets vaker dat deze moeilijkheidsgraad niet overeenkomt met de eerder ontvangen informatie. Met betrekking tot de inhoud van de leerstof zijn de VWO'ers duidelijk beter voorgelicht, maar liefst 91 % van hen is hier positief over. Bij de studenten met een HAVO vooropleiding ligt dit percentage op 77%. Ook over de manier van lesgeven beschikten de VWO'ers over betere informatie dan de havisten, 71% van de studenten met een VWO vooropleiding is hierover goed voorgelicht. Bij de havisten is dit iets meer dan de helft. Met betrekking tot de juistheid van de voorlichting over de beroepsmogelijkheden na de lerarenopleiding zijn er weinig verschillen tussen beide groepen. Doordat lerarenopleidingen studenten opleiden voor een specifiek beroep is voor een zeer groot deel van de studenten duidelijk wat de beroepsmogelijkheden zijn na hun studie. Uit tabel 1.4 blijkt overigens ook dat in het algemeen de studenten met een HAVO vooropleiding vaker geen informatie hebben ontvangen dan hun medestudenten met een VWO vooropleiding. In vergelijking met de afgelopen twee jaren is er sprake van een lichte verbetering in de kwaliteit van de verstrekte informatie met betrekking tot studiemogelijkheden. Voor drie van de vier onderdelen uit tabel 1.4 geldt dat er sprake is van een lichte stijging in het percentage studenten dat vindt dat de informatie overeenkomt met hun eigen bevindingen op de lerarenopleiding. Dit geldt alleen niet voor de juistheid van de informatie met betrekking tot de inhoud van de lerarenopleiding, hier is sprake van een lichte daling (zie tabel B4 Bijlage B).

Tabel 1.4
Overeenkomst verstrekte informatie en praktijk

	AVO HAVO %	AVO VWO %
<i>Vervolgopleiding moeilijkheidsgraad</i>		
Komt overeen	58	58
Komt niet overeen	21	24
Geen informatie ontvangen	21	17
<i>Vervolgopleiding inhoud leerstof</i>		
Komt overeen	77	91
Komt niet overeen	13	4
Geen informatie ontvangen	11	5
<i>Vervolgopleiding manier lesgeven</i>		
Komt overeen	53	71
Komt niet overeen	12	5
Geen informatie ontvangen	34	24
<i>Vervolgopleiding beroepsmogelijkheid</i>		
Komt overeen	95	92
Komt niet overeen	1	5
Geen informatie ontvangen	4	3

De aansluiting tussen de examenvakken van de middelbare school en de vakken op de HPO opleiding wordt door bijna 9 van de 10 VWO'ers als goed tot voldoende beoordeeld. Bij de HPO studenten met een HAVO achtergrond is dit 73% (zie tabel 1.5). Bij beide groepen studenten vindt slechts een gering aantal de aansluiting tussen de vakken slecht (HAVO 4%, VWO 5%). Het lijkt er echter op dat HPO studenten met een VWO diploma beter op de hoogte waren over de inhoud van de lerarenopleiding bij hun studiekeuze dan hun medestudenten met een HAVO diploma.

Tabel 1.5
Oordeel over de aansluiting van de examenvakken op de vakken die gegeven worden op de HPO-opleiding

	AVO HAVO %	AVO VWO %
Goed	23	25
Voldoende	50	64
Matig	24	7
Slecht	4	5

De bevindingen uit tabel 1.4 met betrekking tot het onderscheid in voorlichting tussen HAVO scholieren en VWO scholieren blijken ook uit tabel 1.6. In deze tabel staat de mening van HPO studenten over de voorbereiding op hun vervolgopleiding die ze tijdens de middelbare school gehad hebben. Hieruit blijkt dat studenten met een VWO achtergrond beter voorbereid aan de HPO opleiding beginnen dan de studenten met een HAVO diploma. Opvallend is het hoge aantal VWO'ers dat deze voorbereiding als 'goed' beoordeeld (65%) tegenover 21% bij de

havisten. Bij deze laatste groep vindt 27% de voorbereiding matig tot slecht, bij de studenten met een VWO achtergrond is dit slechts 8%.

Tabel 1.6
Oordeel over de voorbereiding op de vervolgopleiding

	AVO HAVO %	AVO VWO %
Goed	21	65
Voldoende	51	27
Matig	22	8
Slecht	5	-

De vorige twee tabellen gingen over vrij specifieke aspecten die verband houden met de overgang van de middelbare school naar de lerarenopleiding (de voorbereiding en de aansluiting van de examenvakken met de vakken op de vervolgopleiding). Er is de studenten ook de vraag voorgelegd wat ze vinden van de aansluiting tussen de gevolgde vooropleiding en de vervolgstudie (de HPO opleiding). Deze vraag is algemener en heeft ook een meer subjectief karakter. De antwoorden op deze vraag staan weergegeven in tabel 1.7.

Opvallend is dat er weinig verschil is tussen de antwoorden van de studenten met een HAVO vooropleiding en studenten met een VWO vooropleiding voorzover het de antwoordcategorie 'goed' betreft (in tabel 1.6 gaf 65% van de VWO'ers nog aan de voorbereiding op de HPO studie 'goed' te vinden tegenover 21% bij de havisten). Wel geven VWO'ers vaker dan de havisten aan de aansluiting voldoende te vinden. Bijna een kwart van deze laatste groep vindt de aansluiting matig, bij de HPO studenten met een VWO achtergrond is dit slechts 7%.

Tabel 1.7
Oordeel over de aansluiting tussen de vooropleiding en de HPO opleiding

	AVO		BOL niveau 3/4		
	HAVO %	VWO %	Economie %	Gezond- heidszorg %	Gedrag en maatschappij %
goed	23	25	3	43	30
voldoende	50	64	22	11	44
matig	24	7	63	40	17
slecht	4	5	12	5	9

Voor de BOL-Landbouw niveau 3/4 en BOL-Techniek 3/4 zijn te weinig waarnemingen.

Bij de studenten die vanuit de BOL doorgestroomd zijn naar de HPO opleiding zijn er grote verschillen in de mate van tevredenheid over de aansluiting. Drie van de vier HPO studenten met een BOL gedrag en maatschappij achtergrond vinden dat de aansluiting goed/voldoende is (74%). De aansluiting tussen de opleidingen uit de sector BOL gezondheidszorg wordt door

54% als goed/voldoende ervaren terwijl dit het minst vaak (25%) geldt voor de sector BOL economie. In het algemeen wijzen deze resultaten er op dat een HAVO - dan wel een VWO diploma voor een betere aansluiting zorgt op een HPO opleiding dan de gemiddelde secundaire beroepsopleiding.

1.3 Kenmerken van uitvallers

In de vorige twee paragrafen kwamen de voorlichting en de instroom in de leraren-opleidingen aan bod. Van even groot belang is de uitval tijdens de lerarenopleiding en de gediplomeerde uitstroom. Met andere woorden: hoeveel studenten haken er af, wat zijn de voornaamste redenen hiervoor, en hoe groot is uiteindelijk de uitstroom van studenten die de opleiding wel afmaakt? Deze vragen zullen in deze paragraaf beantwoord worden.

In tabel 1.8 staat welk deel van de instroom is uitgevallen dan wel nog bezig is met de opleiding. Bij de PABO volgt 84% van de ingestroomde studenten de opleiding nog steeds, 15% heeft de opleiding ongediplomeerd verlaten. Bij de NLO gaat het om een ongeveer even grote uitval (16%). 78% is nog steeds bezig met de opleiding. Bij de ULO heeft slechts 5% de studie ongediplomeerd beëindigd. Bijna twee van de drie ingestroomde studenten heeft inmiddels het diploma behaald, 31% is nog bezig met de opleiding. In de tabel staan eveneens uitvalcijfers voor de andere HBO opleidingen. Hieruit blijkt dat de HPO opleidingen voor wat betreft de uitval niet afwijken van deze andere HBO opleidingen. In vergelijking met vorig jaar is de uitval bij de PABO met 4 procentpunt afgenomen. Daar staat tegenover dat de uitval aan de NLO met eenzelfde 4% is toegenomen. De ULO heeft een sterke daling gehad in het aantal studenten die voortijdig met de opleiding ophouden, verleden meetjaar was de uitval hier namelijk nog 14% (zie tabel B6 van Bijlage B).

Tabel 1.8
Volgt men de vervolgopleiding nog op dit moment?*

	PABO	NLO	ULO	Andere HBO opleiding
	%	%	%	%
Ja, volgt opleiding nog	84	78	31	79
Nee, diploma/deelcertificaat	1	6	-	6
Nee, eerder verlaten	15	16	5	15
Nee, opleiding voltooid	-	-	64	-

* ruim één jaar na instroom

Om in de toekomst de uitval te minimaliseren is het van belang te weten wat de redenen voor het niet afmaken van de opleiding zijn. Uit tabel 1.9 blijkt dat voor uitvallers met een middelbare school diploma vaak (55%) geldt dat ze een verkeerde studiekeuze gemaakt hebben, men had achteraf liever een andere opleiding gevolgd. Daarnaast miste men vaak de motivatie (44%) en vond men de lessen niet interessant genoeg. De uitvallers met een secundaire beroepsopleiding als achtergrond hebben minder vaak een verkeerde studiekeuze gemaakt (23%) maar vinden met name de opleiding te moeilijk (31%). Slechts in 11% van de gevallen werd de opleiding niet interessant gevonden.

In vergelijking met voorgaande jaren (zie tabel B8 Bijlage B) is er bij de HPO uitvallers met een HAVO- of VWO diploma een toename in het percentage personen dat de opleiding te moeilijk vindt. Deze groep geeft eveneens steeds vaker aan de lessen niet interessant te vinden. De uitvallers die afkomstig zijn uit het secundair beroepsonderwijs geven over de jaren heen minder vaak een gebrek aan motivatie als reden op voor het voortijdig stoppen met de opleiding (een daling van 17% t.o.v. vorig jaar). Ook vindt een steeds kleiner deel van hen dat de lessen niet interessant waren (11% dit jaar t.o.v. 19% verleden jaar, in 1995 was dit zelfs 45%).

Tabel 1.9
Redenen voor uitval uit HPO*

	HAVO/VWO %	BOL niveau 3/4 %
Onvoldoende gemotiveerd	44	18
Lessen oninteressant	41	11
Opleiding te moeilijk	22	31
Achteraf liever andere opleiding volgen	55	23
Andere redenen	33	31

* meerdere antwoorden mogelijk

Uit de volgende tabel blijkt dat de redenen voor het voortijdig verlaten van de HPO opleiding voor uitvallers met een middelbare school diploma niet veel afwijken van de redenen die de uitvallers van andere opleidingen geven. Bij deze uitvallers van de andere HBO opleidingen wordt namelijk ook het vaakst als reden opgegeven dat men achteraf liever een andere opleiding wilde volgen. Terwijl het minst vaak de moeilijkheidsgraad van de opleiding het struikelblok geweest is. Bij de uitvallers die vanuit het secundair beroepsonderwijs zijn doorgestroomd bestaan er wel redelijke verschillen tussen het HPO en de overige HBO opleidingen (zie ook tabel 1.9). Voortijdig schoolverlaters uit de andere HBO opleidingen geven met name veel vaker aan dat ze niet gemotiveerd meer waren en dat ze de lessen niet interessant vonden.

Tabel 1.10
Redenen voortijdig uitval voor overig HBO (exclusief HPO)*

	HAVO/VWO %	BOL niveau 3/4 %
Onvoldoende gemotiveerd	38	37
Lessen oninteressant	37	27
Opleiding te moeilijk	17	36
Achteraf liever andere opleiding volgen	54	20
Andere redenen	38	35

* meerdere antwoorden mogelijk

1.4 Kenmerken van gediplomeerde uitstroom

In tabel 1.11 staan enkele achtergrondkenmerken van de gediplomeerde uitstroom uit het HPO. Evenals voorgaande jaren bestaat de uitstroom aan de PABO voor het merendeel uit vrouwen

(86%). Het aantal vrouwelijke studenten onder de gediplomeerde uitstroom van de NLO is de afgelopen jaren iets gedaald en bedraagt dit jaar 60%. Deze daling geldt ook voor het aandeel (63%) dat de vrouwen hebben onder de afgestudeerden van de universitaire lerarenopleidingen. Voor alle de drie de lerarenopleidingen geldt dat er in vergelijking met vorig jaar meer personen de studie in deeltijd gevolgd hebben. De stijging van het aantal afstudeerders van allochtone afkomst heeft dit jaar niet doorgezet. De afgelopen 3 jaren was hier een duidelijke toename in te constateren maar dit jaar zijn de verschuivingen marginaal. Ten opzichte van verleden jaar is het percentage allochtonen dat bij de PABO is afgestudeerd 1 procentpunt hoger. Daar staat tegenover dat zowel aan de NLO als de ULO er een afname is van 1 procentpunt.

Tabel 1.11
Gediplomeerde uitstroom

	PABO %	NLO %	ULO %
Vrouw	86	60	63
Allochtoon	6	8	6
Voltijdopleiding	65	62	90

Samengevat

In het kort kunnen de instroom, uitval en gediplomeerde uitstroom van de lerarenopleidingen als volgt worden samengevat: van de HAVO scholieren die een vervolgstudie gaan doen kiest 9% voor de PABO en 3% voor de NLO. Van de VWO'ers kiest 3% voor de PABO. Van de verder lerende studenten met een diploma van het secundair beroepsonderwijs zijn het met name afgestudeerden uit de sector BOL niveau 3/4 gedrag en maatschappij die doorstromen naar de PABO (14%). Wanneer gekeken wordt naar de gediplomeerde uitstroom van het pedagogisch onderwijs blijkt dat bij de PABO 52% als hoogste vooropleiding een HAVO diploma heeft, bij de NLO is dit 43%. Bij afgestudeerden van de ULO heeft de meerderheid (83%) een universitaire opleiding voorafgaand aan de ULO genoten.

Door zowel de studenten met een HAVO – als een VWO achtergrond worden de opendagen bij de vervolgopleidingen als belangrijkste informatiebron genoemd bij het maken van de studiekeuze. Studenten met een VWO diploma zijn vaker dan de havisten van mening dat de informatie die ze op de middelbare schoolopleiding gekregen hebben overeenkomt met hun eigen ervaringen op de HPO opleiding. Daarnaast vindt 89% van hen dat de aansluiting van de middelbare school op de HPO opleiding goed dan wel voldoende is. Bij de studenten met een HAVO diploma is dit 73%. De VWO'ers vinden ook de voorbereiding op de vervolgopleiding beter. In vergelijking met HPO studenten met een secundaire beroepsopleiding als vooropleiding zijn de studenten met een AVO voortraject (HAVO dan wel VWO diploma) vaker tevreden over de voorbereiding tussen hun vooropleiding en de HPO opleiding.

Ongeveer 15% van de studenten verlaat de PABO opleiding voortijdig, bij de NLO is dit 16%. De ULO kent veel minder uitval namelijk 5%. De uitvallers die doorgestroomd zijn vanuit het AVO hadden achteraf liever een andere opleiding gevolgd dan een lerarenopleiding. Daarnaast

misten ze vaak de motivatie om verder te gaan met de studie en vonden ze de lessen niet interessant genoeg. Uitvallers met een secundaire beroepsopleiding als achtergrond vinden de opleiding vaak te moeilijk.

Gemiddeld 7% van de gediplomeerde uitstroom uit het HPO is allochtoon. Het overgrote deel van de PABO uitstroom is vrouw, bij de NLO en de ULO ligt dit percentage rond de 60%. Het merendeel van de afgestudeerden heeft de opleiding in voltijd vorm gevolgd.

2 Beoordeling van de lerarenopleiding

Welke kennis en vaardigheden moeten studenten aan een lerarenopleiding hebben verworven om te kunnen voldoen aan de vereisten uit de beroepspraktijk. Een aspect als informatie en communicatie technologie (ict) is bijvoorbeeld dusdanig in ontwikkeling dat willen startende leraren daar in de praktijk goed mee om kunnen gaan, dan zal de lerarenopleidingen aandacht moeten hebben besteed aan ict vaardigheden (Onderwijsraad, 1998). In dit hoofdstuk wordt besproken hoe afgestudeerden van een lerarenopleiding diverse aspecten van de opleiding beoordelen. Tevens wordt beschreven wat zij van de aansluiting tussen opleiding en werk vinden. Er wordt ook ingegaan op aspecten die volgens afgestudeerden in de opleiding onvoldoende aan bod zijn geweest. Daarnaast wordt de moeilijkheidsgraad van de opleiding en het oordeel over de specialisatie behandeld. Eveneens wordt er gerapporteerd over de behoefte aan bijscholing en het volgen van cursussen. De hier besproken bevindingen hebben zowel betrekking op werkzame afgestudeerden van lerarenopleidingen als op afgestudeerden die een vervolgopleiding doen of die werkloos zijn.⁵

2.1 Beoordeling van de lerarenopleiding

In deze paragraaf wordt het oordeel van afgestudeerden over diverse aspecten van de lerarenopleidingen nader toegelicht. In tabel 2.1 wordt een aantal opleidingsaspecten gepresenteerd die afgestudeerden van de lerarenopleiding hebben beoordeeld door middel van een rapportcijfer.

Tabel 2.1
Rapportcijfers voor aspecten

	PABO	NLO	ULO
Samenhang tussen vakken	6,5	6,7	5,9
Keuzemogelijkheid in studie	6,2	6,2	5,6
Studiebegeleiding	6,4	6,1	6,6
Kwaliteit docenten	6,8	6,8	6,5
Voorbereiding beroepspraktijk	6,8	6,4	6,3
Voorlichting arbeidsmarkt	6,4	5,5	5,8
Stagebegeleiding	6,7	6,3	6,8
Opleiding als geheel	6,7	6,7	6,4

Het algemene beeld dat hieruit naar voren komt is dat de lerarenopleidingen met een voldoende worden gewaardeerd. PABO en NLO afgestudeerden waarderen de opleiding in zijn geheel met een 6,7. ULO afgestudeerden beoordelen de gehele opleiding met een 6,4. PABO afgestudeerden waarderen de voorbereiding op de beroepspraktijk (6,8) en de kwaliteit van docenten het hoogst (6,8), terwijl keuzemogelijkheden in de studie het laagst gewaardeerd wordt (6,2). NLO afgestudeerden geven de hoogste rapportcijfers voor de kwaliteit van docenten (6,8) en de samenhang tussen de vakken (6,7). Zij waarderen de voorlichting over de

5. In hoofdstuk 4 worden verschillen tussen afgestudeerden die binnen het onderwijs werken en die buiten het onderwijs werken nader uitgewerkt.

arbeidsmarktsituatie het laagst met een (5,5). ULO afgestudeerden zijn het meeste te spreken over de stagebegeleiding (6,8) en het minste te spreken over de keuzemogelijkheden in de studie (5,6), de voorlichting over de arbeidsmarktsituatie (5,8) en de samenhang tussen de vakken (5,9).

Tabel 2.2 laat zien dat de meerderheid van de PABO afgestudeerden (54%) de opleiding niet moeilijk genoeg vindt. Daarnaast vindt slechts 1 procent van de afgestudeerden de opleiding te moeilijk. Iets meer dan de helft (52%) van de NLO afgestudeerden en van de ULO afgestudeerden vindt de moeilijkheidsgraad van de opleiding precies goed. De bevinding dat meer dan de helft van de PABO en iets minder dan de helft van de NLO en ULO afgestudeerden achteraf gezien de opleiding te gemakkelijk vinden geeft aan dat de inhoud van de opleiding naar de mening van de afgestudeerden moeilijker kan worden gemaakt.

Over de specialisatiegraad van de lerarenopleidingen zijn afgestudeerden van PABO en NLO in vergelijking met de moeilijkheidsgraad meer tevreden. Van de PABO en NLO afgestudeerden geeft circa tweederde aan deze precies goed te vinden. Van de ULO geeft iets meer dan de helft aan dat de specialisatie precies voldoende is. Aan de andere kant vindt bijna eenderde van de PABO en NLO afgestudeerden dat de specialisatiegraad onvoldoende is. Van de ULO afgestudeerden is 37% van mening dat deze onvoldoende is geweest.

Tabel 2.2
Oordeel over moeilijkheidsgraad en mate van specialisatie

	PABO %	NLO %	ULO %
Oordeel moeilijkheidsgraad			
Niet hoog genoeg	54	47	43
Precies goed	45	52	52
Te hoog	1	2	5
Oordeel specialisatiegraad			
Onvoldoende	32	31	37
Precies voldoende	67	64	57
Te specialistisch	2	5	7

2.2 Evaluatie van de aansluiting opleiding-werk

In deze paragraaf komt de aansluiting tussen opleiding en werk aan de orde. Er wordt daarbij besproken in hoeverre diverse aspecten aan bod zijn gekomen in de opleiding en in welke mate afgestudeerden deze aspecten gebruiken in hun huidige baan. Wat afgestudeerden in het algemeen van de aansluiting tussen de lerarenopleiding en hun huidige baan vinden staat weergegeven in tabel 2.3. Daaruit blijkt dat 92% van de PABO afgestudeerden en circa driekwart van de NLO en ULO afgestudeerden de aansluiting tussen opleiding en werk als voldoende of goed beoordelen.

Tabel 2.3
Aansluiting opleiding functie

	PABO	NLO	ULO
Goed	63	50	43
Voldoende	29	28	32
Matig	6	12	14
Slecht	2	10	11

In tabel 2.4 wordt nader ingegaan op een aantal aspecten die volgens afgestudeerden voldoende aan bod zijn gekomen in de lerarenopleidingen. Er konden maximaal 3 aspecten genoemd worden waarvan afgestudeerden vonden dat deze voldoende aan bod waren geweest in de opleiding. Uit de tabel blijkt dat de meerderheid van de afgestudeerden net als vorig jaar van mening is dat vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding. Een aspect dat als derde uit de evaluatie komt is creativiteit, daarvan vindt bijna eenderde van de afgestudeerden van de PABO dat het voldoende aan bod is geweest in de opleiding. Bij de NLO staat communicatieve vaardigheden op de derde plaats en van de ULO afgestudeerden vindt 40% dat computergebruik voldoende aan bod is geweest. Circa een kwart van de PABO afgestudeerden vindt dat aspecten als computergebruik, communicatieve vaardigheden en plannen en organiseren voldoende aan bod is gekomen. Eén vijfde van de NLO afgestudeerden vindt dat zelfstandigheid en computergebruik voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding. Van de ULO afgestudeerden vindt een kwart dat communicatieve vaardigheden en één vijfde dat plannen en organiseren voldoende aan bod zijn gekomen.

Tabel 2.4
Aspecten voldoende aan bod gekomen totaal

	PABO %	NLO %	ULO %
Vakkennis	63	66	63
Vakspecifieke methoden en technieken	51	51	44
Computergebruik	25	19	40
Met cijfers om kunnen gaan	11	7	13
Communicatieve vaardigheden	24	37	25
Werken in teamverband	16	18	15
Plannen en organiseren	23	18	21
Leiding geven	7	9	6
Zelfstandigheid	20	20	17
Creativiteit	30	12	10
Initiatief	3	4	4
Omgaan met en inspelen op veranderingen	5	9	4
Nauwkeurigheid	3	4	8
Internationale oriëntatie	3	5	13

In tabel 2.5 worden de aspecten weergegeven waarvan afgestudeerden vinden dat ze te weinig in de opleiding aan bod zijn geweest. Wederom konden afstudeerden maximaal drie aspecten

noemen. Echter dit keer aspecten waarvan zij vonden dat deze te weinig in de opleiding aan bod waren geweest. Over het algemeen zijn de volgende aspecten te weinig aan bod gekomen in de lerarenopleidingen: omgaan met en inspelen op veranderingen (circa 30%), plannen en organiseren (circa een derde) en communicatieve vaardigheden (PABO 36%, NLO 20% en ULO 29%).

Dat plannen en organiseren genoemd wordt als aspect dat onvoldoende aan bod is gekomen tijdens de lerarenopleiding is interessant, aangezien uit de vorige tabel naar voren kwam dat relatief veel afgestudeerden (circa één vijfde) vinden dat dit aspect juist voldoende aan bod is gekomen. Hetzelfde doet zich voor bij communicatieve vaardigheden; ook hiervan vinden enerzijds relatief veel afgestudeerden dat het onvoldoende aan bod is gekomen in de opleiding, terwijl anderzijds relatief veel afgestudeerden vinden dat het juist voldoende aan bod is gekomen (zie tabel 2.4). De meningen van afgestudeerden zijn over bepaalde aspecten van de lerarenopleiding dus verdeeld.

Uit tabel 2.5 blijkt bovendien dat PABO en NLO afgestudeerden in de opleiding meer aandacht zouden willen voor computergebruik (30% versus 35%), terwijl slechts 10% van de ULO afgestudeerden daar meer aandacht voor zouden willen hebben gehad. Daarnaast vindt een kwart van de afgestudeerden van de PABO werken in teamverband te weinig aan bod gekomen. Bijna een kwart van de NLO afgestudeerden zou meer aandacht willen voor leidinggeven en creativiteit en internationale oriëntatie. Circa een kwart van de ULO afgestudeerden noemt naast vakspecifieke methoden en technieken, leidinggeven en creativiteit de aspecten die onvoldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding.

Tabel 2.5
Aspecten te weinig aan bod gekomen

	PABO %	NLO %	ULO %
Vakkennis	20	14	24
Vakspecifieke methoden en technieken	19	20	27
Computergebruik	30	35	10
Met cijfers om kunnen gaan	6	15	8
Communicatieve vaardigheden	36	20	29
Werken in teamverband	25	16	14
Plannen en organiseren	39	23	27
Leidinggeven	20	24	24
Zelfstandigheid	7	7	6
Creativiteit	12	24	27
Initiatief	7	10	12
Omgaan met en inspelen op veranderingen	31	31	29
Nauwkeurigheid	6	9	-
Internationale oriëntatie	16	23	12

Niet alleen is het interessant om na te gaan welke aspecten voldoende dan wel onvoldoende in de opleiding aan bod zijn geweest, ook is het van belang om na te gaan in hoeverre de diverse aspecten ook daadwerkelijk worden gebruikt in de huidige functie. In tabel 2.6 wordt hier uitgebreid op ingegaan. Uit deze tabel blijkt, dat vrijwel alle afgestudeerden (meer dan 90%)

communicatieve vaardigheden en zelfstandigheid in hun werk gebruiken. Verder past meer dan driekwart van de afgestudeerden de volgende aspecten toe in hun huidige functie: vakkennis, samenwerken, plannen en organiseren, initiatief, inspelen op veranderingen en nauwkeurigheid. Internationale oriëntatie is voor alle afgestudeerden het minst van toepassing in hun huidige werk.

PABO afgestudeerden geven vaker dan NLO en ULO afgestudeerden aan dat zij de volgende aspecten in hun werk gebruiken: vakspecifieke methoden en technieken, het om kunnen gaan met cijfers, samenwerken, initiatief, inspelen op veranderingen en creativiteit. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat de grote meerderheid (90%, zie hoofdstuk 3) van de PABO afgestudeerden werkzaam is binnen het onderwijs waardoor ze de aspecten die aan bod zijn gekomen in de opleiding beter toe kunnen passen in hun werk dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. Uit tabel 2.6 blijkt verder dat PABO'ers minder vaak dan de NLO en ULO afgestudeerden in het werk gebruik maken van computers.

Tabel 2.6
Aspecten die vaak in het werk worden gebruikt

	PABO %	NLO %	ULO %
Vakkennis	91	77	76
Vakspecifieke methoden en technieken	85	73	75
Computergebruik	33	48	44
Met cijfers om kunnen gaan	53	38	42
Communicatieve vaardigheden	97	92	98
Samenwerken	92	76	64
Plannen en organiseren	95	83	86
Leidinggeven	54	53	48
Zelfstandigheid	94	91	91
Creativiteit	89	75	65
Initiatief	90	82	76
Inspelen op veranderingen	91	83	81
Nauwkeurigheid	80	78	80
Internationale oriëntatie	16	19	31

Om inzicht te krijgen in eventuele knelpunten in de aansluiting tussen opleiding en werk kan onder andere gekeken worden hoe vaak aspecten in het werk worden gebruikt die tijdens de opleiding onvoldoende aan bod zijn gekomen. De aspecten die afgestudeerden veelvuldig in de huidige functie gebruiken en waarvan men bovendien vindt dat deze onvoldoende in de opleiding aan bod zijn gekomen zijn met name: communicatieve vaardigheden, plannen en organiseren en omgaan en inspelen op veranderingen. Lerarenopleidingen zouden volgens de afgestudeerden meer aandacht moeten besteden aan cursussen en trainingen op het gebied van deze vaardigheden.

Tabel 2.7
Waar de aspecten zijn geleerd

	PABO %	NLO %	ULO %
<i>vakkennis</i>			
opleiding	59	58	68
werk	34	36	18
<i>vakspecifieke methoden en technieken</i>			
opleiding	48	50	54
werk	49	44	32
<i>computergebruik</i>			
opleiding	37	27	23
werk	16	28	16
<i>met cijfers om kunnen gaan</i>			
opleiding	47	36	39
werk	17	24	17
<i>communicatieve vaardigheden</i>			
opleiding	22	33	17
werk	41	37	28
<i>samenwerken</i>			
opleiding	13	21	5
werk	68	56	46
<i>plannen en organiseren</i>			
opleiding	25	30	14
werk	56	47	45
<i>leidinggeven</i>			
opleiding	19	21	14
werk	45	41	43
<i>zelfstandigheid</i>			
opleiding	20	22	12
werk	42	42	32
<i>creativiteit</i>			
opleiding	31	23	13
werk	25	30	23
<i>initiatief</i>			
opleiding	13	13	14
werk	39	40	39
<i>inspelen op veranderingen</i>			
opleiding	13	19	8
werk	57	52	55
<i>nauwkeurigheid</i>			
opleiding	20	25	26
werk	34	36	20
<i>internationale oriëntatie</i>			
opleiding	17	15	11
werk	8	16	21

In tabel 2.7 wordt weergegeven in hoeverre de aspecten in de opleiding of op het werk zijn geleerd. (In de enquête werd ook als antwoordmogelijkheid *elders* gegeven, echter voor de overzichtelijkheid tonen we hier alleen de antwoordcategorieën opleiding of werk). De resultaten laten zien dat de meerderheid van de afgestudeerden in de opleiding met name vakkennis heeft geleerd. Daarnaast geeft circa de helft van de afgestudeerden aan vakspecifieke methoden en technieken tijdens de opleiding geleerd te hebben. Tevens leert bijna de helft van de PABO afgestudeerden vakspecifieke methoden en technieken op het werk, terwijl 44% van de NLO en

32% van de ULO afgestudeerden deze methoden en technieken op het werk hebben geleerd. De aspecten die over het algemeen voornamelijk op het werk worden geleerd, zijn: samenwerken, plannen en organiseren en leidinggeven. Zelfstandigheid, inspelen op veranderingen en initiatief heeft men niet zozeer in het onderwijs geleerd maar voornamelijk op het werk of elders. Aspecten die men voornamelijk heeft geleerd in een combinatie van onderwijs, werk, en elders, zijn: computergebruik, communicatieve vaardigheden, met cijfers om kunnen gaan, creativiteit en nauwkeurigheid.

2.3 Bijscholing

In deze paragraaf wordt tot slot beschreven of afgestudeerden bijscholing hebben gevolgd na afloop van de lerarenopleiding. Daarnaast wordt nagegaan om welke redenen afgestudeerden een cursus hebben gevolgd. Ook wordt besproken aan welke cursussen afgestudeerden hebben deelgenomen.

Iets meer dan de helft van de PABO afgestudeerden en circa 40% van de NLO en de ULO afgestudeerden heeft aangegeven behoefte te hebben (gehad) aan bijscholing. In tabel 2.8 wordt weergegeven hoeveel van de afgestudeerden ook daadwerkelijk aan een cursus hebben deelgenomen. Hieruit blijkt dat iets meer dan een kwart van de PABO en NLO afgestudeerden en ruim eenderde van de ULO afgestudeerden één of meerdere cursussen heeft gevolgd.

Voor zowel PABO als NLO afgestudeerden zijn de meest populaire cursussen computer- en informaticacursussen. Op de tweede plaats staan de pedagogisch-didactische cursussen voor leerkrachten. ULO afgestudeerden volgen het meest pedagogisch-didactische cursussen voor leerkrachten en volgen daarnaast net als de PABO en NLO afgestudeerden computer- en informaticacursussen. PABO en ULO afgestudeerden volgen bovendien regelmatig cursussen op het gebied van remedial teaching.

Tabel 2.8
Cursus gevolgd

	PABO %	NLO %	ULO %
Nee	73	73	62
Ja	27	27	38
Reden voor volgen cursus			
Tekort vaardigheden wegwerken	16	20	28
Bijblijven vakgebied	7	12	5
Specialiseren	27	28	23
Doorstromen hogere functie	5	7	3
Verplicht werkgever	37	24	23
Anders	9	9	18

De reden om een cursus te gaan volgen is meestal om zich te specialiseren, omdat het door de werkgever verplicht is of om een tekort aan vaardigheden weg te werken. NLO afgestudeerden

volgen iets vaker een cursus om bij te blijven in hun vakgebied dan de andere afgestudeerden (12% versus respectievelijk 7% en 5%).

Samengevat

Afgestudeerden van lerarenopleidingen beoordelen de opleiding over het algemeen met een voldoende. Wel vindt meer dan de helft van de afgestudeerden van de PABO de opleiding te gemakkelijk. Bij de NLO is dat bijna de helft. Tweederde van de afgestudeerden van de ULO vindt de moeilijkheidsgraad van de opleiding precies goed. Tweederde van de afgestudeerden van de drie lerarenopleidingen geeft aan dat de specialisatiegraad precies goed is, terwijl de overige afgestudeerden aangeven dat deze onvoldoende is. De ruime meerderheid van de afgestudeerden beoordeelt de aansluiting tussen opleiding en werk als voldoende of goed. Van met name vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken vindt men dat deze voldoende aan bod zijn gekomen in de opleiding, terwijl men van computergebruik, plannen en organiseren, en omgaan met en inspelen op veranderingen, vaak vindt dat deze onvoldoende aan bod zijn gekomen. Bijna de helft van de afgestudeerden zegt behoefte aan bijscholing te hebben, terwijl eenderde daadwerkelijk in de periode van anderhalf jaar na afstuderen één of meerdere cursussen heeft gevolgd.

3 Bestemming na de lerarenopleiding

Waar komen afgestudeerden van lerarenopleidingen terecht na het verlaten van hun opleiding? In hoeverre is deze bezigheid betaald werk en hoeveel van deze werkenden hebben daadwerkelijk een baan binnen het onderwijs? Er wordt ook gekeken of men vervolgonderwijs volgt en er wordt uitgebreid ingegaan op de baankenmerken, het vereiste opleidingsniveau en de mobiliteit per regio. Hoe tevreden de gemiddelde afgestudeerde met zijn of haar functie is komt eveneens aan bod. Aan het eind van het hoofdstuk wordt nader ingegaan op de vraag aan welke voorwaarden het door de overheid bekostigde onderwijs moet voldoen om genoeg gekwalificeerd personeel te blijven kunnen aantrekken. Er wordt ook nader ingegaan op één van deze door afgestudeerden vaak genoemde voorwaarde: het hebben van (betere) loopbaanmogelijkheden. Met name deze laatste onderwerpen sluiten nauw aan op de ontwikkelingen die vorig jaar hebben plaatsgevonden in de onderwijsarbeidsmarkt (Nota Werken in het onderwijs, 2001)

3.1 Maatschappelijke positie

In deze paragraaf wordt gekeken wat de maatschappelijke positie van de afgestudeerden is op het moment van enquêteren. Onder maatschappelijke positie wordt hier de belangrijkste bezigheid van de respondent verstaan. Uit tabel 3.1 blijkt dat het merendeel van de afgestudeerden betaald werk heeft. Bij de afgestudeerden van de PABO is dit percentage het hoogst namelijk 93%. Bij de NLO'ers is dit het laagst 86%. Daar staat tegenover dat deze laatste groep vaker aangeeft student te zijn dan de afgestudeerden van de andere lerarenopleidingen. Het percentage afgestudeerden dat zich als werkloos beschouwt is laag onder de PABO'ers (1%) en de NLO'ers (2%). Afgestudeerden van de universitaire lerarenopleiding geven vaker aan werkloos te zijn (5%). Deze resultaten zijn vergelijkbaar met de resultaten van het vorige meetjaar.

Tabel 3.1
Maatschappelijke positie*

	PABO %	NLO %	ULO %
Betaald werk	93	86	91
Student	4	9	1
Werkloos	1	2	5
Onbetaald werk	1	1	-
Andere situatie	2	3	4

* Onder maatschappelijke positie wordt verstaan de belangrijkste bezigheid van de respondent op het moment van enquêteren.

Lerarenopleidingen dienen er voor te zorgen dat er ieder jaar voldoende leraren de arbeidsmarkt op stromen. Echter, niet alleen de grootte van de gediplomeerde uitstroom is belangrijk. Belangrijker is dat een zo hoog mogelijk percentage van deze uitstroom ook daadwerkelijk als docent in het onderwijs gaat werken. Uit tabel 3.2 blijkt dat er wat dit betreft nogal wat verschillen bestaan tussen de verschillende soorten lerarenopleidingen. Bij de

afgestudeerden van de PABO zijn de meeste afgestudeerden als docent werkzaam in het onderwijs (95%). Dit percentage is in vergelijking met vorig jaar duidelijk gestegen (in 2000 was dat 90%, Onderwijsmonitor 2000). Bij de werkende afgestudeerden met een ULO diploma is het percentage dat in het onderwijs werkt, gestegen van 66% naar 82% in 2001. De gediplomeerde uitstroom van de NLO is het minst vaak als leraar werkzaam in de onderwijssector (58%). Afgelopen jaar was dit percentage iets hoger namelijk 62%. De 42% van de NLO'ers die niet in het onderwijs werkzaam zijn, hebben vaak een administratieve baan in de (commerciële) dienstverlening. Daarnaast kiezen ze vaak voor een baan als sociaal cultureel medewerker of onderwijskundig medewerker.

Tabel 3.2
Werkzaam binnen/buiten het onderwijs*

	PABO %	NLO %	ULO %
Werkzaam binnen onderwijs**	95	58	82
Werkzaam buiten onderwijs	5	42	18

* De percentages in deze tabel hebben betrekking op die groep afgestudeerden die vallen in de categorie werkzame beroepsbevolking van het CBS. Dus van de PABO afgestudeerden die werkzaam zijn, werkt 95% binnen het onderwijs.

** Binnen het onderwijs wil zeggen als docent werkzaam in de onderwijssector.

Een mogelijke verklaring voor het feit dat relatief weinig NLO gediplomeerden werkzaam zijn in de onderwijssector is te vinden in tabel 3.3. In deze tabel staat welk percentage van de gediplomeerde uitstroom aan een vervolgstudie is begonnen. Hieruit blijkt dat de afgestudeerden van de NLO relatief gezien het vaakst nog aan een vervolgstudie beginnen (29%). Bij de overige twee lerarenopleidingen ligt dit percentage aanzienlijk lager. De NLO'ers die aan een vervolgstudie zijn begonnen, zijn op het moment van enquêteren ook meestal nog bezig met deze vervolgopleiding (80%). Bij de afgestudeerden van de PABO en de ULO heeft een aanzienlijk groter deel de vervolgopleiding inmiddels met succes afgesloten (33% respectievelijk 43%).

Tabel 3.3
Vervolgopleiding gevolgd*

	PABO %	NLO %	ULO %
Nee	84	71	87
Ja	16	29	13
Waarvan: voltijd	56	37	-
deeltijd	44	63	-
Volgt vervolgopleiding			
Nog steeds	60	80	50
Nee, diploma	33	11	43
Nee, eerder verlaten	6	9	7

* In de periode na het afstuderen tot aan het moment van enquêteren.

Bij de ULO kan er wegens te kleine aantallen geen opsplitsing gemaakt worden in voltijd/deeltijd.

Zoals tabel 3.1 liet zien heeft het merendeel van de afgestudeerden naar eigen zeggen betaald werk. Tabel 3.4 laat zien hoe ze aan dit betaald werk zijn gekomen. Het gaat hierbij om de functie op het moment van enquêteren. Bij de PABO afgestudeerden vond 24% een baan via de stage die ze tijdens de opleiding hebben gelopen. Van de PABO afgestudeerden schrijft 21% succesvol een open sollicitatie terwijl 18% van hen aan een baan komt door op een specifieke advertentie te reageren. Binnen de groep leraren met een NLO achtergrond komt men het vaakst (28%) aan een baan door te reageren op een advertentie. Daarnaast hebben ook zij relatief vaak (16%) succes met een open sollicitatie. Bij de werkende afgestudeerden van de ULO heeft bijna de helft een baan gevonden door te reageren op een advertentie, 12% is door middel van open sollicitaties aan werk gekomen.

Tabel 3.4
Wervingskanaal

	PABO %	NLO %	ULO %
Arbeidsbureau	1	5	4
Uitzendbureau, comm. bemiddelingbureau	1	8	5
Reactie op advertentie (incl. selectie auditie)	18	28	48
Open sollicitatie	21	16	12
Stage	24	11	6
Docent, ver. van afgest., alum nibureau e.d.	2	3	6
Bedrijveninformatiedagen (incl. nav concours/festival)	0	1	-
Eerder werk, interne vacature	6	5	3
Familie, vrienden, kennissen	11	11	7
Zelf bedrijf begonnen/overgenomen	1	1	1
Anders	14	11	6

3.2 Baankenmerken

Aan het eind van de vorige paragraaf is beschreven hoe de werkende afgestudeerden aan hun baan gekomen zijn. In deze paragraaf wordt kort ingegaan op enkele basiskanmerken van deze banen (tabel 3.5) en op het vereiste opleidingsniveau en opleidingsrichting van de functies (tabel 3.6). In tabel 3.5 zijn enkele baankenmerken op een rijtje gezet. Deze kenmerken hebben betrekking op de afgestudeerden die zowel binnen, als buiten het onderwijs werken. Daarnaast zijn ter vergelijking de baankenmerken van HBO en WO afgestudeerden gepresenteerd.

De afgestudeerden van de PABO lijken met hun bruto maandinkomen van € 1.951 het meest te verdienen in vergelijking met de afgestudeerden van andere lerarenopleidingen en HBO opleidingen. Wanneer rekening wordt gehouden met het aantal uren dat hier wekelijks voor gewerkt moet worden blijkt dat afgestudeerden van de PABO weliswaar meer verdienen dan andere HBO afgestudeerden, maar minder dan de NLO en de ULO afgestudeerden. Het bruto maandsalaris en bruto uurloon van ULO afgestudeerden is in vergelijking met WO afgestudeerden laag. Afgestudeerden van de PABO hebben het vaakst een vaste aanstelling in vergelijking met de andere afgestudeerden. WO afgestudeerden hebben daarentegen het minst vaak een vaste aanstelling. De oud-studenten van de universitaire lerarenopleiding werken aanzienlijk vaker in een deeltijdaanstelling dan PABO afgestudeerden en NLO afgestudeerden (62% versus 33% en 46%). Vergelijken we het percentage ULO afgestudeerden dat in deeltijd

werkt met andere WO afgestudeerden dan is het contrast nog groter, namelijk 62% tegenover 20%. De afgestudeerden van de ULO waarvan de hoofdfunctie relatief vaak uit een deeltijdaanstelling bestaat, maken meer uren in deze deeltijdfunctie dan de afgestudeerden van het HPO. Vergelijken we ULO afgestudeerden met HBO en WO afgestudeerden, dan is het verschil veel kleiner.

Tabel 3.5
Baankenmerken

	PABO	NLO	HBO totaal	ULO	WO totaal
Totaal bruto maandinkomen inclusief nevenfuncties*	€ 1.951	€ 1.906	€ 1.860	€ 1.815	€ 2.133
Bruto uurloon exclusief nevenfuncties	€ 12,20	€ 12,75	€ 11,71	€ 12,60	€ 13,09
% Vaste aanstelling	78	74	73	67	51
% Voltijd aanstelling	67	54	72	38	80
% Nevenfuncties	7	18	9	20	9
<i>Voltijdbetrekking</i>					
Aantal uren hoofdfunctie	38	39	40	39	40
Aantal uren nevenfunctie	6	6	6	4	4
<i>Deeltijdbetrekking</i>					
Aantal uren hoofdfunctie	24	25	28	29	30
Aantal uren nevenfunctie	10	10	10	11	11
% Werkervaring vereist	18	35	36	26	29
% Werkzaam in dezelfde provincie als studie	95	86	56	80	45

* Bruto maandinkomen, bruto uurloon en aantal uren is berekend naar de mediaan. Een 'mediaan' geeft de 'middelste' waarde in een verdeling aan, dat wil zeggen dat de helft van de respondenten boven deze waarde scoort en de helft onder deze waarde.

Het hebben van werk alleen zegt niet alles over het succes dat afgestudeerden hebben op de arbeidsmarkt. Het is ook van belang dat dit werk zo veel mogelijk aansluit bij de gevolgde studie. In tabel 3.6 staan enkele bevindingen over de aansluiting van de baan met het opleidingsniveau en de opleidingsrichting. Het gaat hierbij om het minimale niveau (HAVO, VWO, MBO, HBO of WO) en de richting van de gevolgde opleiding (onderwijs) die door de werkgever worden geëist. Het merendeel van de afgestudeerde leraren heeft een baan op eigen niveau. Bij de NLO'ers is dit 81% van de werkende afgestudeerden. Bij de PABO gediplomeerden is dit zelfs 93%. Alleen de afgestudeerden van de ULO lijken wat achter te blijven, 35% heeft een baan waar geen WO opleiding voor vereist is.

De meeste afgestudeerden hebben een baan waar de eigen of een verwante opleidingsrichting voor vereist is. Van de gediplomeerde uitstroom van de ULO heeft 85% een baan in eigen of verwante richting. Voor de NLO'ers geldt dat bijna acht van de tien werkenden een baan in een passende richting heeft. Evenals bij het opleidingsniveau scoren de afgestudeerden van de PABO het hoogst als het om werk in eigen of verwante richting gaat (96%). Deze bevindingen komen overeen met de resultaten zoals die in tabel 3.2 vermeld staan, het overgrote deel van de PABO uitstroom is als leraar binnen het onderwijs werkzaam en heeft dus een baan op het juiste niveau en in een richting die aansluit bij hun lerarenopleiding.

Tabel 3.6

Minimaal vereiste opleidingsniveau en opleidingsrichting door werkgever

	PABO	NLO	ULO
<i>Opleidingsniveau</i>			
MBO	2	12	1
HBO	93	81	34
WO	0	2	65
anders	5	5	-
<i>Opleidingsrichting</i>			
eigen/verwante opleiding	96	79	85
geen/andere richting	4	21	15

Uit bovenstaande tabel bleek dat niet alle afgestudeerden uit de onderwijssector een baan op eigen niveau hebben. In hoeverre is dit onderscheid van belang voor de baankenmerken van beide groepen? Uit tabel 3.7 valt te herleiden dat het hebben van een baan op het eigen – dan wel onder het eigen niveau met name van belang is voor de afgestudeerden van het NLO. Het bruto maandinkomen van de afgestudeerden die niet op HBO niveau werken is € 454 lager dan dat van hun studiegenoten die wel op HBO niveau werken. Het uurloon vertoont een vergelijkbaar beeld, NLO'ers die geen baan op eigen niveau hebben, hebben ook een veel lager uurloon. Daartegenover staat dat ze wel vaker een voltijd aanstelling hebben dan de NLO'ers met een baan op HBO niveau. Deze laatste groep heeft echter weer meer zekerheid aangezien 77% een vaste aanstelling heeft tegenover 57% van de niet op eigen niveau werkenden. Een van de grootste verschillen tussen beide groepen NLO'ers betreft de mate van tevredenheid met de huidige functie. De afgestudeerden die op eigen niveau werken zijn veel vaker tevreden (80%) dan hun studiegenoten die onder hun niveau werken (57%).

Tabel 3.7

Baankenmerken naar opleidingsniveau*

	PABO		NLO	
	HBO-niveau	onder HBO-niveau	HBO-niveau	onder HBO-niveau
Totaal bruto maandinkomen incl.nevenfuncties*	€ 1.951	€ 1.860	€ 1.951	€ 1.497
Bruto uurloon excl. nevenfuncties	€ 12,22	€ 11,77	€ 13,09	€ 9,95
% Vaste aanstelling	79	66	77	57
% voltijd aanstelling	67	59	52	64
Aantal uren hoofdfunctie	36	36	33	36
Aantal uren nevenfunctie	8	8	8	8
% Nevenfuncties	7	5	17	16
% tevredenheid functie	85	78	80	57

* ULO is niet gepresenteerd wegens te kleine aantallen.

* Bruto maandinkomen, bruto uurloon en aantal uren is berekend naar de mediaan.

Bij de gediplomeerde uitstroom van de PABO zijn de verschillen tussen beide groepen werkenden veel kleiner. De inkomensverschillen zijn relatief klein (€ 91 bij het bruto inkomen). De afgestudeerden van de PABO die op HBO niveau werken hebben vaker een vaste aanstelling (79% t.o.v. 66%) en iets vaker een voltijd aanstelling (67% t.o.v. 59%) dan de groep die geen baan op eigen niveau heeft. Van de groep werkenden op eigen niveau is maar liefst 86% tevreden met de huidige functie. Maar de afgestudeerden die eigenlijk onder hun niveau werken zijn toch nog behoorlijk tevreden met hun werk (78%). Deze mate van tevredenheid is overigens bijna even groot als die onder de NLO afgestudeerden die wel op HBO niveau werken.

3.3 Aantal werkgevers en interne mobiliteit

In de vorige paragraaf zijn de baankenmerken van de huidige functie besproken. Deze paragraaf gaat nader in op de interne mobiliteit van de afgestudeerden. Hoe vaak is men bij dezelfde werkgever (de werkgever op het moment van enquêteren) van functie veranderd? Allereerst wordt echter ingegaan op de vraag hoeveel werkgevers men gehad heeft in de anderhalf jaar dat men afgestudeerd is (inclusief de huidige werkgever).

Het merendeel van de PABO afgestudeerden heeft werkervaring opgedaan bij één of twee werkgevers (tabel 3.8a). In deze tabel valt op dat er nog al wat verschillen zijn tussen de verschillende regio's. Zo heeft 62% van de PABO afgestudeerden die in het westen van het land werkzaam zijn tot aan het enquêtemoment bij één werkgever gewerkt. In het noorden van het land is dit procentueel maar 32%. De overige twee regio's zitten hier tussen in. In het westen blijken daarnaast maar weinig afgestudeerden (12%) al bij meer dan twee werkgevers gewerkt te hebben.

Tabel 3.8a
Aantal werkgevers - PABO

	Regio werkzaam			
	Noord %	Oost %	West %	Zuid %
1 werkgever	32	42	62	37
2 werkgevers	35	32	26	28
Meer dan 2 werkgevers	33	26	12	35

De verschillen tussen de regio's met betrekking tot het aantal werkgevers zijn minder groot wanneer het om de werkzame afgestudeerden van de NLO gaat. In alle regio's behalve de regio noord heeft (bijna) de helft van de werkende NLO'ers tot op het moment van enquêteren maar één werkgever gehad. Evenals bij de PABO springt de regio noord er iets uit doordat ook hier het percentage afgestudeerden met één werkgever het laagst is (41%) in vergelijking met de andere regio's.

Tabel 3.8b
Aantal werkgevers - NLO

	Regio werkzaam			
	Noord %	Oost %	West %	Zuid %
1 werkgever	41	50	51	48
2 werkgevers	22	27	29	32
Meer dan 2 werkgevers	37	23	20	20

De zojuist besproken resultaten met betrekking tot het aantal werkgevers zeggen iets over de dynamiek van de arbeidsmarkt voor pas afgestudeerde leraren. Ook de interne mobiliteit, het veranderen van functie binnen één en dezelfde organisatie, geeft een indicatie van de mate waarin de arbeidsomstandigheden van een pas afgestudeerde kunnen veranderen. Deze veranderingen kunnen het gevolg zijn van een bewuste keuze (vrijwillig van functie veranderen vanwege betere perspectieven). Het kan echter ook voorkomen dat de afgestudeerde geen alternatief heeft, althans niet binnen dezelfde organisatie en de wisseling van functie min of meer gedwongen is.

De resultaten uit tabel 3.9a laten zien dat weinig pas afgestudeerden van de PABO binnen dezelfde organisatie van functie verwisseld zijn. Per regio ligt dit aantal tussen één op de vijf (het noorden) en één op de tien afgestudeerden (het westen). Aangezien de meeste van hen pas kort op de arbeidsmarkt actief zijn liggen deze aantallen in de lijn der verwachtingen.

Tabel 3.9a
Aantal functies sinds afstuderen - PABO

	Regio werkzaam			
	Noord %	Oost %	West %	Zuid %
1 functie	79	81	90	84
2 functies	18	13	8	13
meer dan 2 functies	3	6	2	3

Uit tabel 3.9b komt naar voren dat de afgestudeerden van de NLO iets vaker dan hun collega's met een PABO achtergrond, binnen één organisatie van functie veranderd zijn. Hier hebben landelijk gezien drie van de tien afgestudeerden intern van functie gewisseld. Tussen de regio's zijn er slechts marginale verschillen. Alleen wanneer het gaat om het procentuele aandeel van personen die twee of meer keer binnen één organisatie van functie zijn veranderd springt de regio west er iets uit (10%).

Tabel 3.9b
Aantal functies sinds afstuderen - NLO

	Regio werkzaam			
	Noord %	Oost %	West %	Zuid %
1 functie	69	74	71	73
2 functies	25	22	19	21
meer dan 2 functies	6	4	10	6

De tabellen 3.8a tot en met 3.9b lijken er op te wijzen dat de gediplomeerde leraren van de NLO een wat hectischere start op de arbeidsmarkt hebben dan de afgestudeerden van de PABO. In vergelijking met deze laatst genoemde groep hebben NLO'ers op het moment van enquêteren bij meer werkgevers gewerkt en zijn ze vaker intern doorgestroomd naar een andere functie.

3.4 Werkaspecten en tevredenheid

In deze paragraaf wordt bekeken hoeveel belang afgestudeerde leraren hechten aan verschillende aspecten die te maken hebben met werk. In verband hiermee wordt ook nagegaan in hoeverre deze zelfde aspecten gerealiseerd zijn in de werkomgeving van de afgestudeerden. Daarna volgen enkele resultaten over de vraag in hoeverre het werk, dat de afgestudeerden hebben, voldoet aan hun verwachtingen. Aan het eind van de paragraaf wordt de mate van tevredenheid met de huidige functie besproken.

In tabel 3.10 staat aangegeven hoeveel procent van de afgestudeerden belang hechten aan bepaalde aspecten die te maken hebben met hun werk. In het algemeen hechten afgestudeerden van lerarenopleidingen veel belang aan zelfstandigheid, afwisseling, uitdagende werkzaamheden en een goede omgang met collega's. Minder belang wordt gehecht aan: het kunnen combineren van werk en privé, de ontwikkeling van expertise en de erkenning door anderen. Opvallend genoeg wordt het minste belang gehecht aan een hoog inkomen. Bij de afgestudeerden van de ULO vindt slechts 40% een hoog inkomen zeer belangrijk tegenover 58% van de NLO'ers. Met betrekking tot de belangrijkheid van creativiteit wijken de ULO'ers af van de afgestudeerden van de PABO. Bij deze laatste groep vindt 85% dit aspect belangrijk bij de afgestudeerden van de ULO is dit 75%. Een vergelijkbaar verschil tussen deze twee groepen afgestudeerden is te zien bij het werkaspect 'vaste baan'. Wat betreft het aspect 'maatschappelijk nut' is er een redelijk verschil te vinden tussen de werkenden met een PABO achtergrond (90%) en de werkenden met een NLO opleiding (80%).

Tabel 3.10
Belang dat gehecht wordt aan verschillende aspecten van werk

	PABO	NLO	ULO
Zelfstandigheid	93	93	96
Afwisseling	94	93	93
Hoog inkomen	53	58	40
Verantwoordelijkheid	89	87	88
Creativiteit	85	78	75
Uitdaging	95	90	92
Maatschappelijk nut	90	80	84
Omgang met collega's	95	90	89
Combineren 'werk-privé'	74	72	78
Ontwikkeling van expertise	79	79	78
Erkenning door anderen	81	76	78
Vaste baan	88	83	77

Tabel 3.11 laat zien in welke mate de afgestudeerden van mening zijn dat een bepaald werkaspect, op het moment van enquêteren, terug te vinden is in hun functie. Over het algemeen vinden alle afgestudeerden dat aspecten als zelfstandigheid en verantwoordelijkheid voldoende gerealiseerd worden in hun werk. Het hebben van een vast contract en een hoog inkomen zijn twee aspecten die minder vaak van toepassing zijn op de huidige aanstelling. De afgestudeerden van de NLO vinden iets vaker dan de andere afgestudeerden dat de aspecten 'uitdaging' en 'afwisseling' vaak nog niet voldoende in de functie tot uitdrukking komen. De mensen met een PABO achtergrond lijken iets meer mogelijkheden voor de ontwikkeling van hun expertise in hun baan te hebben dan de andere twee groepen afgestudeerden. Het combineren van de baan met het privé leven lijkt voor de ULO'ers het vaakst problemen op te leveren.

Een vergelijking van tabel 3.10 en 3.11 leert dat voor de afgestudeerden van de PABO er een discrepantie is tussen de mate van belangrijkheid van het hebben van vast werk (88% vindt dit belangrijk tot zeer belangrijk, zie tabel 3.10), en de relatief slechte mate waarin dit aspect op het huidige werk van toepassing is (16% vindt dit niet van toepassing en heeft dus geen vast werk). Bij de afgestudeerden van de NLO speelt dit eveneens, zij het in iets mindere mate.

Tabel 3.11
Mate waarin de belangrijke aspecten van werk niet gerealiseerd zijn

	PABO	NLO	ULO
Zelfstandigheid	0	2	1
Afwisseling	2	6	2
Hoog inkomen	8	13	15
Verantwoordelijkheid	0	3	-
Creativiteit	1	6	-
Uitdaging	2	9	3
Maatschappelijk nut	0	4	2
Omgang met collega's	2	4	2
Combineren 'werk-privé'	6	5	15
Ontwikkeling van expertise	5	11	13
Erkenning door anderen	5	7	7
Vaste baan	16	15	16

Voor de gediplomeerde uitstroom van de NLO voldoet het werk niet altijd aan de verwachtingen. Uit tabel 3.12 valt namelijk te concluderen dat voor de NLO'ers het minst vaak (58%) vinden dat het werk overeenkomt met de verwachtingen die ze erover hadden. Bij de overige twee groepen afgestudeerden is dit 73%. Daarnaast geven NLO'ers ook het vaakst aan dat het werk helemaal niet aan de verwachtingen voldoet. De afgestudeerden van de PABO en de ULO wijken niet veel van elkaar af voorzover het hun oordeel betreft over de vraag of het werk voldoet aan hun verwachtingen. Ten opzichte van de andere twee groepen afgestudeerden voldoet het werk van de NLO'ers dus het minst vaak aan de verwachtingen. Dit hangt wellicht samen met het feit dat deze laatste groep veel vaker buiten het onderwijs werkzaam is (42%, zie tabel 3.2).

Tabel 3.12
Werk voldoet wel/niet aan verwachtingen

	PABO %	NLO %	ULO %
(Helemaal) niet	11	20	13
Neutraal	16	23	14
(Helemaal) wel	73	58	73

In de vorige paragraaf is ingegaan op de aansluiting van de functie bij de opleiding. Er werd gekeken naar de vereiste opleidingsrichting en het vereiste niveau van de baan. In deze paragraaf is daarnaast aan bod gekomen in hoeverre de baan aan de verwachtingen voldoet. Gegeven deze uitkomsten, kan de vraag gesteld worden hoe tevreden de afgestudeerden van de lerarenopleidingen nu eigenlijk zijn met het werk dat ze hebben? Bevindingen geven aan dat men over het algemeen zeer tevreden is met de huidige functie. Van de PABO afgestudeerden is 84% (zeer) tevreden, van de ULO afgestudeerden is dat 83%. De gediplomeerde uitstroom van de NLO is iets minder tevreden maar ook voor deze groep geldt dat drie van de vier afgestudeerden een positief oordeel hebben over hun huidige functie.

Tabel 3.13
Tevredenheid huidige functie

	PABO %	NLO %	ULO %
(Zeer) ontevreden	5	8	7
Niet tevreden/niet ontevreden	11	15	9
(Zeer) tevreden	84	77	83

3.5 Voorwaarden om in het onderwijs te willen (blijven) werken

Een belangrijke vraag is hoeveel afgestudeerden uit de onderwijssector eigenlijk in het onderwijs willen (blijven) werken. Wil men dit zonder meer, of alleen onder bepaalde voorwaarden? En indien dit laatste het geval is: onder welke voorwaarden wil men werkzaam blijven of worden in het onderwijs? In tabel 3.14 staat allereerst wat de mening van de afgestudeerde leraren is over hun (eventuele) toekomstige loopbaan als leraar in het door de overheid bekostigde onderwijs.

Iets minder dan de helft van alle PABO afgestudeerden wil zonder meer in het onderwijs blijven werken. Een bijna even zo groot deel van hen wil wel in het onderwijs werken, zij het onder bepaalde voorwaarden. Bij de ULO'ers kiest iets meer dan de helft voor het onderwijs, terwijl 42% dit alleen met bepaalde eisen doet. Van de afgestudeerde NLO'ers kiest slechts een derde zonder voorwaarden voor een baan in de onderwijsbranche. Circa één vijfde van alle NLO afgestudeerden is niet van plan als leraar in het reguliere onderwijs voor de klas te gaan staan. In vergelijking met verleden meetjaar is er sprake van een lichte daling van de groep afgestudeerden die absoluut niet in het onderwijs willen werken. Van de PABO afgestudeerden wilde toen 9% niet in het onderwijs werken, bij de NLO'ers 20% en bij de mensen met een ULO achtergrond was dit 17%.

Opvallend in de tabel is verder hoe verschillend men denkt over een carrière in het onderwijs wanneer gekeken wordt naar afgestudeerden die op enquêtemoment in het onderwijs werken en afgestudeerden die op dat moment buiten het onderwijs werken. Van de groep die binnen het onderwijs werkt geeft slechts een enkeling aan 'onder geen enkele voorwaarde' in de komende jaren in het onderwijs te willen blijven werken. Bij de respondenten die buiten het onderwijs werkzaam zijn wil ongeveer één derde onder geen beding wel in het onderwijs gaan werken. Van deze niet in het onderwijs werkende respondenten wil 14% van de PABO afgestudeerden, 15% van de NLO afgestudeerden en 18% van de ULO'ers zonder verdere voorwaarden gaan werken in het onderwijs. In het algemeen kan gesteld worden dat van de pas afgestudeerde leraren die niet hebben gekozen voor het onderwijs er een grote groep is (ongeveer twee derde) die zonder meer, of onder bepaalde voorwaarden in de toekomst in het onderwijs aan de slag wil gaan. In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de groep afgestudeerde leraren die buiten het onderwijs werkzaam zijn.

Tabel 3.14

In de komende jaren (blijven) werken in het door de overheid bekostigde onderwijs

	PABO %	NLO %	ULO %
<i>Totaal</i>			
Ja, zonder meer	47	33	53
Ja, onder bepaalde (aanvullende) voorwaarden	46	47	42
Nee, onder geen enkele voorwaarde	7	19	5
<i>Buiten onderwijs werkzaam</i>			
Ja, zonder meer	14	15	18
Ja, onder bepaalde (aanvullende) voorwaarden	51	47	59
Nee, onder geen enkele voorwaarde	35	38	24
<i>Binnen het onderwijs werkzaam</i>			
Ja, zonder meer	50	48	66
Ja, onder bepaalde (aanvullende) voorwaarden	45	48	34
Nee, onder geen enkele voorwaarde	5	4	-

Zoals uit de vorige tabel bleek wil een aanzienlijk deel van de pas afgestudeerde leraren wel onder bepaalde voorwaarden in het door de overheid bekostigde onderwijs (blijven) werken. In tabel 3.15 staan deze voorwaarden genoemd. Respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere voorwaarden te noemen.

Er zijn drie voorwaarden die door alle drie de groepen afgestudeerden het meest genoemd worden: kleinere klassen, een lagere werkdruk en een betere salariering. Hiervan vonden de PABO afgestudeerden de eerste twee het belangrijkste, de ULO afgestudeerden de laatste twee. De NLO gediplomeerden vonden van deze drie voorwaarden een betere salariering het meest van belang en hechten iets minder waarde aan kleinere klassen en een lagere werkdruk. Bijna één derde van alle afgestudeerden vindt het kunnen blijven wonen in de eigen regio belangrijk. Bij de ULO'ers wordt daarnaast vaak gewezen op de noodzaak van goede (betere) loopbaanmogelijkheden en betere overige arbeidsvoorwaarden.

Uit tabel 3.10 bleek dat er relatief weinig belang gehecht wordt aan het werkaspect 'hoog inkomen'. De resultaten in tabel 3.10 zijn gebaseerd op de meningen van alle, in de steekproef aanwezige, afgestudeerde leraren. De resultaten in tabel 3.15 hebben uiteraard alleen betrekking op respondenten die aangegeven hebben 'onder bepaalde voorwaarden' in het onderwijs te willen (blijven) werken. Beide uitkomsten met betrekking tot inkomen lijken enigszins in tegenspraak met elkaar te zijn. Het blijkt echter dat meer dan 75% van de respondenten die een betere salariering als voorwaarde genoemd hebben, het werkaspect 'hoog inkomen' als belangrijk of zeer belangrijk betitelen. Waarschijnlijk wordt hier niet het aanvangssalaris bedoeld omdat die hoger liggen dan de salarissen in concurrerende beroepen (zie hoofdstuk 4, tabel 4.2), maar de groeisalarissen.

Tabel 3.15

Voorwaarden om in het door de overheid bekostigde onderwijs te blijven werken*

	PABO	NLO	ULO
Kleinere klassen	67	43	49
Een lagere werkdruk	66	41	53
Een vaste aanstelling	30	31	40
Een betere salariering	51	53	56
Betere overige arbeidsvoorwaarden	31	33	42
Een voltijd aanstelling	13	15	16
Een deeltijdaanstelling	17	17	28
Lesgeven in eigen vak	4	31	35
(Betere) loopbaanmogelijkheden	20	31	47
In huidige woonplaats/regio kunnen blijven wonen	31	30	33
(Een betere) kinderopvang voor eigen kinderen	18	11	12
Andere redenen	12	17	19

* meerdere antwoorden mogelijk

3.6 Gewenste loopbaanmogelijkheden

Een aantal afgestudeerden heeft (betere) loopbaanmogelijkheden genoemd als voorwaarde om in de komende jaren in het door de overheid bekostigde onderwijs te willen (blijven) werken. Deze respondenten is gevraagd aan te geven wat zij precies verstaan onder betere loopbaanmogelijkheden. In tabel 3.16 staan hiervan de resultaten. Het merendeel van de respondenten ziet de uitdaging en de loopbaanmogelijkheden in verticale zin, er moet doorgroei naar hogere functies mogelijk zijn. Bij de PABO vindt 44% dit een betere loopbaanmogelijkheid, bij de afgestudeerde NLO- en ULO'ers is dit 50%. Ongeveer 20% (variërend van 22% bij de PABO afgestudeerden tot 19% bij de ULO'ers) van deze respondenten willen gevarieerdere

werkzaamheden. Dit mogen werkzaamheden op hetzelfde niveau zijn maar in een functie die minder op lesgeven gericht is. Met andere woorden, deze afgestudeerden zien een breder takenpakket als een goede loopbaanmogelijkheid.

Tabel 3.16
Betere loopbaanmogelijkheden

	PABO %	NLO %	ULO %
Doorgroeien naar hogere functies (leiding/management)	44	50	50
Andere functies, meer variaties in werk (breed)	22	22	19
Andere functies, meer gespecialiseerd	7	0	-
Betere secundaire arbeidsvoorwaarden	1	1	-
Beter salaris	4	5	-
Meer mogelijkheden voor bijscholing	8	4	13
Doorgroei in functie in combinatie met meer salaris	8	6	13
Overig	8	13	6

Voor het oplossen van de knelpunten waarmee de onderwijssector te maken heeft is het zaak er voor te zorgen dat de voorwaarden zodanig zijn dat de uitstroom van lerarenopleidingen ook gedurende langere tijd in de onderwijssector wil gaan werken. De hier gepresenteerde resultaten zijn gebaseerd op de meningen van afgestudeerden die ruim een jaar na afstuderen de opleiding verlaten hebben. Om zicht te krijgen op de werkelijke toekomstperspectieven van afgestudeerde leraren en onderwijzers is het aan te bevelen om de ontwikkeling in de tijd van afgestudeerde leraren en onderwijzers stelselmatig in kaart te brengen. De arbeidsmarktsituatie van afgestudeerde onderwijzers en leraren zou bijvoorbeeld 5 en 10 jaar na afstuderen gepeild kunnen worden. Hoeveel van hen zijn dan nog daadwerkelijk in het onderwijs werkzaam? Hebben onderwijzers en leraren na deze periode nog specifieke wensen en bepaalde voorwaarden? Hoe staat het de werkdruk? Zijn de loopbaanmogelijkheden inmiddels verbeterd? Op deze en andere relevante beleids- en onderzoeksvragen zou middels een loopbaanmeting antwoord gegeven kunnen worden.

Samengevat

Uit de cijfers blijkt dat ongeveer negen van de tien afgestudeerde leraren betaald werk hebben. Niet al deze werkenden zijn echter als leraar of als onderwijzer in het onderwijs werkzaam. Van de PABO afgestudeerden werkt 95% in het onderwijs, van de ULO afgestudeerden 82% en bij de leraren met een NLO achtergrond is dit slechts 58%. Daar staat tegenover dat deze laatste groep afgestudeerden relatief vaker nog aan een vervolgopleiding bezig is op het moment van enquêteren. Afgestudeerden van de NLO en de ULO komen het vaakst aan een baan door middel van open sollicitaties en het gericht schrijven op advertenties. Voor PABO afgestudeerden geldt dat ze het meest door middel van de gelopen stage aan hun functie komen. Van alle afgestudeerden hebben de mensen met een NLO opleiding het hoogste uurloon (€ 12,75). Personen met een PABO opleiding hebben het vaakst een vaste baan (78%) en een voltijd aanstelling (67%). Van de gediplomeerde, werkende PABO uitstroom heeft 93% een baan op minstens eigen niveau. Bij de afgestudeerden van de NLO ligt dit percentage wat lager (81%), bij de afgestudeerden van de ULO is dit percentage het laagst (65%). Het hebben

van een baan op minstens eigen niveau heeft met name voor de afgestudeerden van het NLO financiële voordelen.

Het merendeel van de afgestudeerden van de PABO en de NLO hebben werkervaring opgedaan bij één of twee werkgevers. Minsten 80% van de PABO afgestudeerden is binnen de organisatie waar ze op het moment van enquêteren werkzaam zijn niet van functie veranderd. Bij de NLO'ers is deze interne mobiliteit iets hoger. Wat de werkaspecten betreft hecht men in het algemeen veel belang aan zelfstandigheid, afwisseling, uitdagende werkzaamheden en een goede omgang met collega's. Minder belang hecht men aan: het kunnen combineren van werk en privé, de ontwikkeling van expertise en de erkenning door anderen. Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid zijn twee aspecten die ook in hoge mate in de huidige functie gerealiseerd zijn. Zeer gewenste aspecten als een vast contract en een hoog inkomen zijn daarentegen minder vaak van toepassing op de huidige werksituatie. Over het algemeen is de gemiddelde afgestudeerde van een lerarenopleiding zeer tevreden met zijn of haar huidige functie.

Bijna de helft van alle afgestudeerde leraren wil in het onderwijs (blijven) werken. Een iets kleinere groep wil dit alleen onder bepaalde voorwaarden. Van de groep die in het onderwijs werkzaam is geeft een enkeling aan eigenlijk niet in het onderwijs te willen werken. Van de afgestudeerden die niet in het onderwijs werkzaam zijn wil ongeveer twee derde wel in het onderwijs werken, zonder of met een bepaalde voorwaarde. De belangrijkste voorwaarden die genoemd worden, zijn kleinere klassen, lagere werkdruk en een betere salariering. Een nadere analyse van het begrip loopbaanmogelijkheden leert dat het met name gaat om gevarieerdere werkzaamheden en mogelijkheden om door te groeien naar hogere functies. Met behulp van longitudinaal loopbaanonderzoek zou een gedetailleerder beeld verkregen worden ten aanzien van de wensen en verwachtingen van onderwijzers en leraren die reeds een langere periode in de onderwijssector werken.

4 Concurrerende beroepen

Dit hoofdstuk behandelt de beroepen waar afgestudeerden van de lerarenopleiding in terechtkomen als zij niet in het onderwijs werkzaam zijn. Er wordt een vergelijking gemaakt tussen de kenmerken van deze concurrerende banen en de banen in het onderwijs.⁶ Eerst zal een beeld worden geschetst van de aansluiting tussen opleiding en werk en of deze verschilt voor afgestudeerden die werkzaam zijn binnen dan wel buiten het onderwijs. Daarnaast wordt ingegaan op de werkaspecten die afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn belangrijk vinden, maar niet hebben gerealiseerd. Ook wordt beschreven onder welke voorwaarden afgestudeerden die momenteel buiten het onderwijs werkzaam zijn, alsnog een baan in het onderwijs zouden willen. Tot slot komt aan de orde of er verschillen bestaan in de wensen met betrekking tot loopbaanmogelijkheden van afgestudeerden die werkzaam zijn binnen dan wel buiten het onderwijs.

4.1 De aansluiting tussen opleiding en werk

Circa 40% van de afgestudeerden van de NLO en bijna één vijfde van de ULO is werkzaam buiten het onderwijs, tegenover 5% van de afgestudeerden van de PABO. Van de afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werken staat in tabel 4.1 weergegeven wat zij vinden van de aansluiting tussen opleiding en werk. Uit de bevindingen wordt duidelijk dat afgestudeerden die binnen het onderwijs werken de aansluiting aanzienlijk beter vinden dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. Met name onder PABO en ULO afgestudeerden is dit verschil groot; van degenen die binnen het onderwijs werkzaam zijn zegt 93% van de PABO afgestudeerden en 83% van de ULO afgestudeerden de aansluiting voldoende of goed te vinden, terwijl 52% van de PABO'ers en 38% van de ULO'ers die buiten het onderwijs werkzaam zijn dit vindt.

Over het algemeen vinden afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben de aansluiting tussen opleiding en werk aanmerkelijk minder goed dan de afgestudeerden die wel een baan in het onderwijs hebben.

Tabel 4.1
Aansluiting opleiding functie

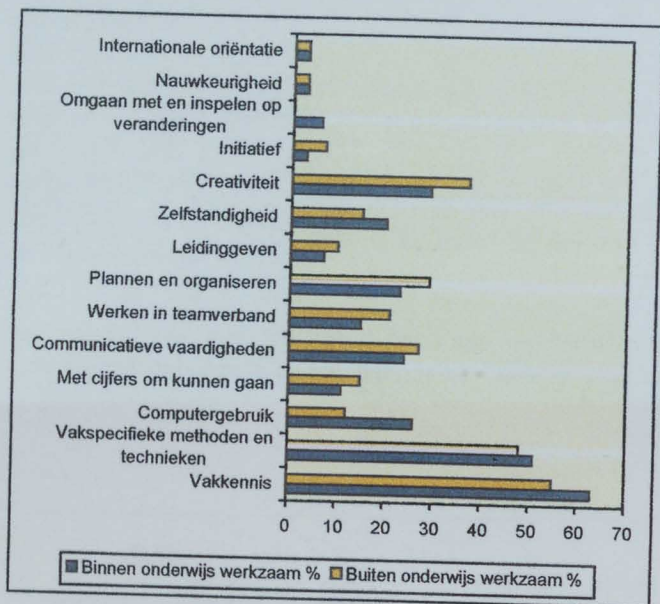
	PABO		NLO		ULO	
	Binnen onderwijs werkzaam %	Buiten onderwijs werkzaam %	Binnen onderwijs werkzaam %	Buiten onderwijs werkzaam %	Binnen onderwijs werkzaam %	Buiten onderwijs werkzaam %
Goed/voldoende	93	52	88	64	83	38
Matig/ slecht	7	48	12	36	17	62

6. De banen in het onderwijs heeft in dit rapport betrekking op docentschappen in het door de overheid bekostigde onderwijs.

Figuur 4.1a/b en 4.2a/b laten zien in hoeverre er een verschil in waardering is voor deze opleidingsaspecten tussen afgestudeerden van lerarenopleidingen die binnen en buiten het onderwijs werken.⁷ Figuur 4.1a geeft de mening van PABO afgestudeerden weer van aspecten waarvan men vindt dat deze tijdens de opleiding voldoende aan bod zijn gekomen. Afgestudeerden konden maximaal 3 aspecten noemen waarvan zij vonden dat deze voldoende aanbod waren geweest in de opleiding. De grootste verschillen tussen PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken en degenen die buiten het onderwijs werken liggen op het terrein van computergebruik, creativiteit en vakkennis.

Uit figuur 4.1a wordt duidelijk dat PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken vaker vinden dat aspecten als vakkennis en computergebruik voldoende aan bod zijn gekomen in vergelijking met PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. Omgekeerd geven degenen die buiten het onderwijs werken vaker aan dat aspecten als creativiteit, plannen en organiseren en werken in teamverband voldoende aan bod zijn gekomen tijdens de opleiding dan degenen die binnen het onderwijs werken.

Figuur 4.1a
Aspecten voldoende aan bod gekomen PABO

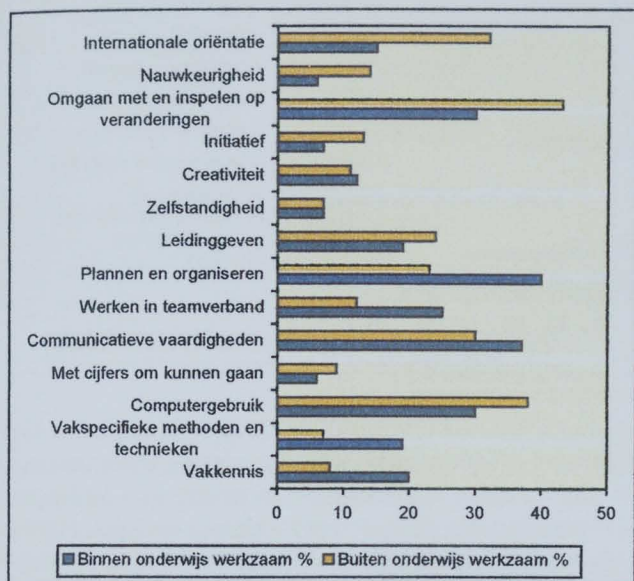

In figuur 4.1b worden die aspecten gepresenteerd waarvan PABO afgestudeerden vinden dat zij onvoldoende tijdens de opleiding aan bod zijn gekomen. Ook hier konden afgestudeerden maximaal drie aspecten noemen. De grootste verschillen tussen PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken en degenen die buiten het onderwijs werken zijn omgaan en inspelen op veranderingen, internationale oriëntatie, plannen en organiseren, werken in teamverband, vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken.

7. Wegens te kleine aantallen wordt er niet over afgestudeerden van de ULO gerapporteerd.

PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken, vinden vaker dat vakkennis, vakspecifieke methoden en technieken en plannen en organiseren te weinig aan bod zijn gekomen tijdens de opleiding. PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken vinden dat computergebruik, omgaan en inspelen op veranderingen en internationale oriëntatie te weinig aan bod zijn geweest tijdens de opleiding.

Figuur 4.1b
Aspecten te weinig aan bod gekomen PABO

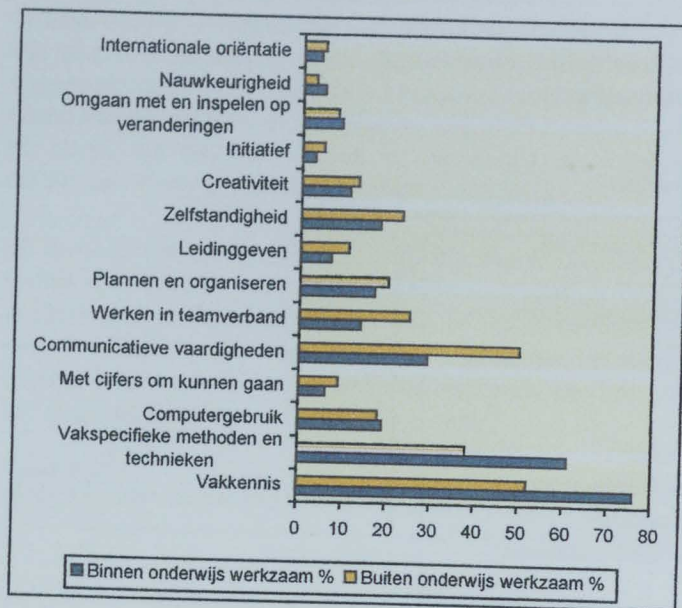

In figuur 4.2a en 4.2b worden de opvattingen over opleidingsaspecten van afgestudeerden van de NLO gepresenteerd. Uit figuur 4.2a blijkt dat er tussen NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn en degene die er buiten werken voornamelijk een verschil bestaat in waardering voor vakkennis en vakspecifieke methoden en technieken. Degenen die binnen het onderwijs werkzaam zijn, vinden vaker dat deze aspecten voldoende aan bod zijn gekomen dan degenen die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Onder NLO afgestudeerden vinden degenen die buiten het onderwijs werken vaker dat aspecten zoals communicatieve vaardigheden, werken in teamverband en zelfstandigheid tijdens de opleiding voldoende aan bod zijn gekomen.

Figuur 4.2a

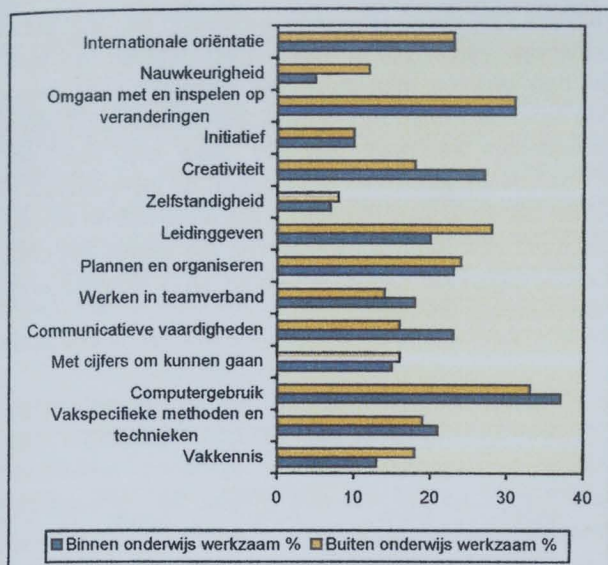
Aspecten voldoende aan bod gekomen totaal NLO

Figuur 4.2b laat zien dat NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken, vaker vinden dat computergebruik, communicatieve vaardigheden en creativiteit te weinig aan bod zijn gekomen tijdens de opleiding dan NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Aan de andere kant vinden NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken dat leidinggeven en vakkennis te weinig aan bod zijn gekomen.

Kan de vraag nog gesteld worden of het gebruik van de diverse aspecten verschillen tussen afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werken. PABO en NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken passen de volgende aspecten vaker in hun werk toe dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werken: vakkennis, vakspecifieke methoden en technieken, met cijfers om kunnen gaan, plannen en organiseren, leidinggeven en creativiteit. PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken gebruiken overigens vaker de aspecten zelfstandigheid en initiatief dan PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn gebruiken vaker computervaardigheden dan PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn. NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, passen alleen het aspect nauwkeurigheid vaker in hun werk toe in vergelijking met NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn.

Figuur 4.2b
Aspecten te weinig aan bod gekomen NLO

Welke aspecten zijn nu te weinig aan bod geweest tijdens de opleiding en worden vaak gebruikt in het werk? Afgestudeerden van de PABO die binnen het onderwijs werken geven aan dat zij plannen en organiseren en communicatieve vaardigheden vaak gebruiken maar te weinig in de opleiding hebben gehad. PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken gebruiken vaker computers en hebben naar eigen zeggen te weinig computervaardigheden gehad in de opleiding dan zij die binnen het onderwijs werken. Afgestudeerden van de NLO die buiten het onderwijs werken verschillen nauwelijks in het gebruik van de aspecten. Zij die buiten het onderwijs werken gebruiken zoals gezegd iets vaker nauwkeurigheid en geven ook aan dat zij dit meer in de opleiding hadden willen hebben.

4.2 Baankenmerken van concurrerende beroepen

Eerst wordt in deze paragraaf een korte beschrijving gegeven van het soort beroepen buiten het onderwijs waarin afgestudeerden van de lerarenopleiding veelal werkzaam zijn. Van de afgestudeerden van de PABO die buiten het onderwijs werken is het merendeel werkzaam als verzorgend, sociaal-cultureel en commercieel personeel. NLO afgestudeerden die buiten het door de overheid bekostigde onderwijs werken, zijn meestal werkzaam als sociaal-cultureel werkers, onderwijskundig medewerkers of commercieel medewerkers. De ULO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken komen op een divers aantal terreinen terecht.

Zijn er verschillen te vinden in de baankenmerken tussen afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs en afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs? Uit tabel 4.2 blijkt dat werken binnen het onderwijs beter beloont; afgestudeerden van de PABO en de NLO die een baan binnen het onderwijs hebben, verdienen meer salaris dan afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Voor de ULO afgestudeerden geldt dit onderscheid in salaris niet. Een voltijd aanstelling wordt vaker verkregen door PABO afgestudeerden die een baan

binnen het onderwijs hebben in vergelijking met afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Bij NLO afgestudeerden en ULO afgestudeerden verkrijgen afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs juist vaker een voltijd aanstelling dan afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs. Verder zijn er meer afgestudeerden met een vaste aanstelling binnen het onderwijs, dan wanneer men buiten het onderwijs werkzaam is. Bij degenen die in een concurrerende baan werkzaam zijn, wordt vaker werkervaring vereist dan bij degenen die in een onderwijsbaan werkzaam zijn. Dit geldt niet voor de ULO afgestudeerden. Er zijn overigens nauwelijks verschillen te vinden in de tevredenheid met de functie tussen PABO afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs en afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn. NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken zijn vaker tevreden dan zij die buiten het onderwijs werken. ULO afgestudeerden zijn iets vaker tevreden als zij buiten het onderwijs werken.

Tabel 4.2
Vergelijking baankenmerken

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Totaal bruto maandinkomen						
incl.nevenfuncties*	€ 1951	€ 1815	€ 2042	€ 1770	€ 1815	€ 1815
Bruto uurloon excl. nevenfuncties	€ 12,22	€ 11,30	€ 13,38	€ 11,39	€ 12,83	€ 11,78
% voltijd aanstelling	67	56	46	64	32	65
% Vaste aanstelling	79	62	79	67	70	50
% Nevenfuncties	7	15	19	16	22	13
Aantal uren werkzaam in hoofdfunctie	36	36	32	36	22	13
Aantal uren werkzaam in nevenfunctie(s)	8	8	9	8	9	8,5
% Werkervaring vereist	17	38	27	47	26	24
% Tevreden met huidige functie	85	86	80	70	84	88

* Het bruto maandinkomen en het bruto uurloon is berekend naar de mediaan.

4.3 Werkaspecten in concurrerende beroepen

In deze paragraaf wordt besproken of afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs diverse werkaspecten anders waarderen dan afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs. Daarnaast wordt er gekeken of afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werkzaam zijn verschillen vertonen in werkaspecten die men wel belangrijk vindt, maar niet gerealiseerd heeft.

Uit tabel 4.3 blijkt dat PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken alle hier gepresenteerde werkaspecten belangrijker vinden dan zij die buiten het onderwijs werken. Wel vinden beide groepen zelfstandigheid, afwisseling, uitdaging en omgang met collega's de belangrijkste aspecten in het werk. PABO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken

vinden creativiteit, maatschappelijk nut en het combineren van werk en privé vaker belangrijk dan PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken. Daarentegen wordt er door afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn relatief iets meer waarde gehecht aan de erkenning door anderen.

Over het algemeen zijn er bij de NLO afgestudeerden die buiten dan wel binnen het onderwijs werken weinig verschillen te zien ten aanzien van de werkaspecten. Zij die buiten het onderwijs werkzaam zijn vinden een vaste baan en maatschappelijk nut minder belangrijke werkaspecten dan afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn. Daarnaast wordt aan creativiteit door afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn relatief minder waarde gehecht dan door afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn. Een werkaspect dat afgestudeerde NLO'ers die buiten het onderwijs werkzaam zijn relatief belangrijker vinden dan zij die binnen het onderwijs werken is ontwikkeling van expertise.

Afgestudeerden van de ULO die buiten het onderwijs werken vinden werkaspecten als vaste baan, creativiteit, hoog inkomen en afwisseling minder belangrijk dan ULO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken. Daartegenover staat dat afgestudeerden van de ULO werkaspecten als omgang met collega's en de ontwikkeling van expertise relatief belangrijker vinden dan ULO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken.

Tabel 4.3
Belang dat gehecht wordt aan verschillende werkaspecten

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Zelfstandigheid	94	87	93	93	96	94
Afwisseling	94	88	93	93	94	88
Hoog inkomen	53	40	60	55	43	35
Verantwoordelijkheid	90	77	88	85	88	82
Creativiteit	86	69	81	74	78	65
Uitdaging	95	88	90	91	91	94
Maatschappelijk nut	90	77	88	68	86	82
Omgang met collega's	95	93	90	91	86	100
Combineren 'werk-privé'	75	59	72	72	78	76
Ontwikkeling van expertise	79	69	77	82	75	88
Erkenning door anderen	81	85	77	75	78	76
Vaste baan	88	77	86	79	82	59

In tabel 4.4 komt de mate waarin belangrijke werkaspecten niet gerealiseerd zijn aan bod. Hieruit komt naar voren dat er weinig verschillen bestaan tussen afgestudeerden die binnen en zij die buiten het onderwijs werken. Over het algemeen is het bij afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn iets vaker het geval dat zij de werkaspecten die zij belangrijk vinden, niet hebben gerealiseerd. Dit geldt met name voor NLO afgestudeerden. Het werkaspect dat PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn belangrijk vinden en minder vaak hebben gerealiseerd dan zij die binnen het onderwijs werken is hoog inkomen. Het aspect vaste

baan dat door alle afgestudeerden belangrijk wordt gevonden, is in vergelijking met de andere aspecten relatief het minst vaak gerealiseerd.

Tussen NLO afgestudeerden die binnen en buiten het onderwijs werken, zijn er in vergelijking met PABO afgestudeerden aanzienlijk grotere verschillen te zien in de mate waarin belangrijke werkaspecten niet gerealiseerd zijn. Afwisseling, creativiteit, uitdaging, de ontwikkeling van expertise en erkenning door anderen worden door afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn vaker niet gerealiseerd in vergelijking met afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn. Een hoog inkomen en een vaste baan worden vrijwel even vaak niet gerealiseerd door NLO afgestudeerden, ongeacht of zij nu binnen of buiten het onderwijs werkzaam zijn.

Tabel 4.4

Mate waarin de belangrijke aspecten van werk niet gerealiseerd zijn

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Zelfstandigheid	0	2	1	4	-	6
Afwisseling	2	8	3	10	1	-
Hoog inkomen	8	12	13	12	18	6
Verantwoordelijkheid	0	1	1	5	-	-
Creativiteit	0	6	2	12	-	-
Uitdaging	2	6	5	16	3	-
Maatschappelijk nut	0	3	1	8	-	12
Omgang met collega's	2	3	4	4	1	-
Combineren 'werk-privé'	6	3	5	6	17	6
Ontwikkeling van expertise	5	2	9	13	14	-
Erkenning door anderen	5	5	6	10	8	6
Vaste baan	16	22	14	18	15	18

4.4 Voorwaarden om alsnog binnen het onderwijs te werken

In deze laatste paragraaf wordt beschreven in hoeverre afgestudeerden die op dit moment werkzaam zijn binnen dan wel buiten het onderwijs, eventueel een baan in het onderwijs zouden willen (houden). Daarnaast wordt aangegeven welke voorwaarden deze afgestudeerden noemen om alsnog een baan in het onderwijs te accepteren. In vergelijking met hoofdstuk 3 ligt hier het accent op de groep afgestudeerden die op het moment van enquêteren buiten het onderwijs werkzaam is.

Tabel 4.5

In de komende jaren (blijven) werken in het door de overheid bekostigde onderwijs

	PABO		NLO		ULO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Ja, zonder meer	50	14	48	15	66	18
Ja, onder bepaalde (aanvullende) voorwaarden	45	51	48	47	34	59
Nee, onder geen enkele voorwaarde	5	35	4	38	-	24

In tabel 4.5 staat weergegeven hoeveel procent van de afgestudeerden eventueel een baan binnen het onderwijs willen hebben. Van de afgestudeerden die op het moment van enquêteren buiten het onderwijs werken zijn de ULO afgestudeerden het vaakst bereid om in het door de overheid bekostigde onderwijs te gaan werken (77%). Bijna één vijfde van hen zou dit doen zonder vooraf enige voorwaarden te stellen. Van de PABO afgestudeerden is circa twee derde (65%) bereid om in het onderwijs te gaan werken, en zou 14% dit zonder meer doen. Van de NLO afgestudeerden is 62% bereid een baan in het onderwijs te vervullen; waarvan 15% zonder meer hiertoe bereid zou zijn.

In tabel 4.6 wordt beschreven welke voorwaarden het vaakst worden genoemd door afgestudeerden om alsnog een baan in het onderwijs te accepteren. De belangrijkste voorwaarden die PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken noemen, zijn kleinere klassen, een lagere werkdruk en een betere salariering. De NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, noemen betere salariering, lesgeven in eigen vak en in huidige woonplaats kunnen blijven wonen als de meest belangrijke voorwaarde om eventueel binnen het onderwijs te 'blijven' werken. Daarnaast noemt ruim één derde van de NLO afgestudeerden kleinere klassen en een vaste aanstelling als belangrijke voorwaarde om binnen het onderwijs te gaan werken.

Voor zowel PABO als NLO afgestudeerden blijkt een belangrijke voorwaarde om in het onderwijs te (blijven) werken dat zij betere loopbaanmogelijkheden aangeboden krijgen (circa 30%). Tabel 4.7 laat zien dat de afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn en degene die buiten het onderwijs werkzaam zijn, een verschillende invulling aan het begrip '(betere) loopbaanmogelijkheid' geven. Bij de afgestudeerden van de PABO willen vooral (42%) de personen die op enquêtemoment niet in het onderwijs werkzaam zijn eventueel in het onderwijs werken als de werkzaamheden gevarieerder worden. Bij de al in het onderwijs werkenden is dit percentage duidelijk lager namelijk 19%. Bijna de helft van deze laatste groep wil in het onderwijs blijven werken als er met name meer mogelijkheden komen voor doorgroei naar hogere functies.

Tabel 4.6

Voorwaarden om in het door de overheid bekostigde onderwijs te blijven werken

	PABO		NLO	
	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs	werkzaam binnen onderwijs	werkzaam buiten onderwijs
Kleinere klassen	68	64	48	36
Een lagere werkdruk	67	59	49	29
Een vaste aanstelling	30	26	29	34
Een betere salariering	52	53	56	47
Betere overige arbeidsvoorwaarden	33	14	38	27
Een voltijd aanstelling	13	7	13	18
Een deeltijdaanstelling	14	41	8	25
Lesgeven in eigen vak	4	10	23	40
(Betere) loopbaanmogelijkheden	19	34	32	30
In huidige woonplaats/regio kunnen blijven wonen	31	32	23	39
(Een betere) kinderopvang voor eigen kinderen	18	18	12	10
Andere redenen	11	9	13	23

* ULO is niet gepresenteerd wegens te kleine aantallen.

Bij de afgestudeerden van de NLO is de verdeling wat minder scheef. Van de buiten het onderwijs werkenden ziet iets meer dan de helft de doorgroei naar een hogere functie als een loopbaanmogelijkheid. Bij de NLO respondenten die binnen het onderwijs werkzaam zijn is dit iets minder dan de helft namelijk 47%. Bij zowel de PABO afgestudeerden als de NLO afgestudeerden vinden de respondenten met een baan buiten het onderwijs vaker dan de respondenten met een baan binnen het onderwijs dat de beperkte mogelijkheden voor het volgen van cursussen ed. een belemmering van de loopbaan.

Tabel 4.7

Betere loopbaanmogelijkheden voor binnen en buiten onderwijs werkenden*

	PABO		NLO	
	Binnen %	Buiten %	Binnen %	Buiten %
Andere functies, meer variaties in werk (breed)	19	42	20	25
Doorgroeien naar hogere functies (leiding/management)	46	27	47	54
Andere functies, meer gespecialiseerd	8	-	1	-
Betere secundaire arbeidsvoorwaarden	1	-	1	-
Beter salaris	4	-	8	1
Meer mogelijkheden voor bijscholing	7	12	1	8
Doorgroei in functie in combinatie met meer salaris	7	15	9	-
Overig	8	4	14	12

* ULO is niet gepresenteerd wegens te kleine aantallen.

Samengevat

Van de afgestudeerden van de NLO gaat 42% buiten het onderwijs werken, tegenover 5% van de afgestudeerden van de PABO en 18% van de ULO. Afgestudeerden die binnen het onderwijs werkzaam zijn, vinden de aansluiting tussen opleiding en werk beter dan afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn. Afgestudeerden van de PABO die binnen het onderwijs werken geven aan dat zij plannen en organiseren en communicatieve vaardigheden in hun werk vaak gebruiken maar te weinig in de opleiding hebben gehad. PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken gebruiken vaker computers en hebben naar eigen zeggen te weinig computervaardigheden gehad in de opleiding dan zij die binnen het onderwijs werken. Afgestudeerden van de NLO die buiten het onderwijs werken verschillen nauwelijks in het gebruik van de aspecten met NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken. Daarnaast verdienen afgestudeerden die een baan binnen het onderwijs hebben beduidend meer dan afgestudeerden die een baan buiten het onderwijs hebben. Er zijn overigens slechts kleine verschillen te zien ten aanzien van tevredenheid met de huidige functie tussen PABO en ULO afgestudeerden die buiten en die binnen het onderwijs werken. Alleen NLO afgestudeerden die binnen het onderwijs werken zijn iets vaker tevreden over de functie dan degenen die buiten het onderwijs werken. Verder zijn er meer afgestudeerden die binnen het onderwijs werken met een vaste aanstelling dan zij die buiten het onderwijs werken. Bij degenen die in een concurrerende baan werkzaam zijn, wordt vaker werkervaring vereist dan bij degenen die in een onderwijsbaan werkzaam zijn. Dit laatste geldt overigens niet voor de ULO afgestudeerden, daar is nauwelijks een verschil in vereiste werkervaring te zien.

Over het algemeen bestaan er geen opvallende verschillen in de waarde die afgestudeerden hechten aan diverse werkaspecten, ongeacht of zij nu binnen of buiten het onderwijs werken. De meest genoemde aspecten zijn: zelfstandigheid, afwisseling, uitdaging en omgang met collega's. Bij afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, met name bij NLO afgestudeerden, komt het relatief vaker voor dat zij de werkaspecten die zij belangrijk vinden niet hebben gerealiseerd.

Van de afgestudeerden die momenteel werkzaam zijn buiten het onderwijs zou de meerderheid eventueel een baan binnen het onderwijs willen. PABO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken noemen kleinere klassen, een lagere werkdruk en een betere salariëring als voorwaarde, terwijl NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werkzaam zijn, betere salariëring, lesgeven in eigen vak en in huidige woonplaats kunnen blijven wonen als voorwaarde noemen om in het onderwijs te gaan werken.

Bijna de helft van de afgestudeerden van de PABO die op het enquêtemoment niet in het onderwijs werkzaam zijn, willen eventueel in het onderwijs werken als de werkzaamheden gevarieerder worden. De reeds in het onderwijs werkenden willen in het onderwijs blijven werken als er met name meer mogelijkheden komen voor door groei naar hogere functies.

Van de afgestudeerden van de NLO die buiten het onderwijs werken ziet iets meer dan de helft de doorgroei naar een hogere functie als een loopbaanmogelijkheid. Bij de NLO respondenten die binnen het onderwijs werkzaam zijn is dit iets minder dan de helft namelijk 47%. Circa een kwart van de NLO afgestudeerden die buiten het onderwijs werken en één vijfde van degenen die binnen het onderwijs werken wensen als voorwaarde doorgroei naar een andere functie in brede zin.

Referenties

Farag S. en Vaatstra, H.F. (2001). *Na(ar) de lerarenopleiding. Onderwijsmonitor 2000*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Zoetermeer.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. (2001). *Maatwerk 3, Voortgangsrapportage Zoetermeer*.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. (2001). *Nota Werken in het onderwijs*. Zoetermeer.

Onderwijsraad (1998). *Startbekwaamheden leraar secundair onderwijs*. Den Haag.

Vaatstra, H.F. en de Vries, R. (2001). *De positie van de overheid als werkgever op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters 1999-2000*. Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag.

Werkgroep van Rijn (2001). *De arbeidsmarkt in de collectieve sector. Investeren in mensen en kwaliteit*. Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag.

Bijlage A.

Deelname en respons

Tabel A1
Overzicht dataverzameling

	HPO	ULO
Aangeschreven	7090	210
Onbestelbaar retour	272 (4%)	7 (3%)
Schriftelijke respons	2621 (37%)	72 (34%)
Telefonische respons	1202 (17%)	36 (17%)
Geen contact tot stand gekomen	2881 (41%)	94 (45%)
Overig	114 (1%)	1 (1%)

Tabel A2
Aantal respondenten HPO en ULO per cluster van vakken

	Ongewogen	Gewogen
Leraar basis-/speciaal onderwijs	1971	6748
Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	327	753
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	581	1108
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	148	407
Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	135	280
Leraar VO taal (1e gr)	63	111
Leraar VO maatschappij (1e gr)	40	70
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	256	494
Leraar VO exact (1e/2e gr)	216	407
Algemene beroepenvariant Onderwijs	98	386
Leraaropleiding taal	37	37
Leraaropleiding maatschappij	46	46
Leraaropleiding exact	25	25

Tabel A3
Aantal respondenten HPO per vak

	Ongewogen	Gewogen
Leraar basis-/speciaal onderwijs	1971	6748
Duits (1e gr/2e gr)	54	118
Engels (1e gr/2e gr)	129	289
Frans (1e gr/2e gr)	60	129
Nederlands (1e/2e gr)	121	271
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	77	159
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	111	234
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	109	229
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	21	41
Omgangskunde (2e gr)	45	86
Pedagogiek (2e gr)	148	241
Techniek (2e gr)	32	60
Biologie (1e gr/2e gr)	63	121
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	19	39
Scheikunde (2e gr)	23	43
Wiskunde (1e/2e gr)	78	143
Handvaardigheid (2e gr)	55	147
Tekenen (2e gr)	82	238
Lichamelijke oefening (1e gr)	256	494
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	67	261
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	23	92

Bijlage B.

Tabel B1

Uitstroom van AVO en BOL naar PABO / NLO

	PABO						NLO					
	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %	1997 %	1998 %	1998 %	2000 %	2001 %	Totaal %
HAVO	8	9	11	11	9	9	5	4	3	2	3	4
VWO	1	1	2	2	3	2	2	1	1	1	0	1
BOL landbouw	0	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0
BOL techniek	0	0	0	0	0	0	1	1	1	2	1	1
BOL economie	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	1
BOL gezondheidszorg	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	1
BOL gedrag en maatschappij	8	10	11	14	14	11	2	1	1	1	1	1

Tabel B2

Hoogste vooropleiding van gediplomeerden

	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %
PABO						
HAVO	55	56	52	50	52	53
VWO	12	12	13	11	12	12
BOL / BBL / In-service	11	10	16	15	15	13
HBO	10	10	9	11	16	12
WO	5	6	4	7	4	5
Anders	7	7	6	5	2	5
NLO						
HAVO	42	44	45	44	43	43
VWO	17	18	16	16	17	17
BOL / BBL / In-service	18	16	16	16	18	17
HBO	15	13	13	16	19	16
WO	2	2	2	2	2	2
Anders	6	7	8	5	2	5
ULO						
VWO	-	-	85	88	83	85
HBO	-	-	9	7	10	9
Anders	-	-	6	5	7	6

Tabel B3
Belangrijkste informatiebron voor keuze lerarenopleiding

	HAVO				VWO			
	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %
Begeleiding school	9	17	12	13	6	9	10	8
Open dagen bij vervolgopleidingen	54	39	45	46	43	50	48	47
Meeloopdagen bij vervolgopleidingen	16	17	19	18	22	17	0	12
Folders	10	14	6	10	14	15	13	14
Anders	11	12	18	13	16	9	28	18

Tabel B4
Overeenkomst verstrekte informatie van de opleiding met de praktijk

	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %
<i>Informatie komt overeen</i>				
Inhoud van de studie	79	81	79	79
Manier waarop wordt lesgegeven	49	51	56	52
Moeilijkheidsgraad	59	54	58	57
Mogelijkheden voor beroep	88	90	95	90
<i>Informatie komt niet overeen</i>				
Inhoud van de studie	12	13	11	12
Manier waarop wordt lesgegeven	21	13	11	15
Moeilijkheidsgraad	23	21	22	22
Mogelijkheden voor beroep	4	2	1	3
<i>N.v.t., niet besproken</i>				
Inhoud van de studie	9	6	10	8
Manier waarop wordt lesgegeven	30	36	33	33
Moeilijkheidsgraad	18	24	20	21
Mogelijkheden voor beroep	8	8	4	7

Tabel B5

Oordeel over de aansluiting tussen de vooropleiding en de HPO-opleiding

% Goed/voldoende	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %
HAVO	87	75	78	75	73	78
VWO	91	90	86	77	89	86
BOL Landbouw	78	0	23	71	57	67
BOL Techniek	96	79	85	71	99	86
BOL Economie	38	63	48	59	25	48
BOL Gezondheidszorg	87	74	76	65	54	73
BOL Gedrag en Maatschappij	80	79	81	80	74	79

Tabel B6

Uitval uit het HPO en ULO

	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %
PABO	16	12	16	19	15	16
NLO	13	21	11	12	16	15
ULO	-	-	4	14	5	9

Tabel B7

Hulp bij studiekeuzebegeleiding tijdens vooropleiding

	Niet uitgevallen uit HPO-opleiding				Uitgevallen uit HPO-opleiding			
	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal %
<i>Voldoende tijd voor:</i>								
Studie- en beroepskeuze-begeleiding	64	65	80	70	53	59	46	53
<i>Voldoende informatie over:</i>								
Mogelijkheden van verschillende vakkenpakketten	69	70	74	71	67	72	80	73
Vervolgopleidingen	75	68	77	73	56	63	62	60
Inhoud van de lessen van de vervolgopleiding	51	47	31	43	64	51	8	41
Manier van lesgeven op de vervolgopleiding	54	57	43	51	64	59	31	53
Moelijkheidsgraad van de vervolgopleiding	65	61	60	62	63	59	37	53
Beroepen die je met vervolgopleiding kunt uitoefenen	76	74	83	77	56	84	72	70
Kans op werk met vervolgopleiding	76	78	81	78	63	79	63	68
<i>Voldoende hulp bij:</i>								
keuze van vakkenpakket	64	63	67	65	63	58	71	64
Kiezen van vervolgopleiding	62	57	67	62	38	54	58	50

Tabel B8

Redenen uitval anderhalf jaar na begin met HPO en HBO opleiding

	HPO						Overig HBO					
	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	Totaal
<i>Vooropleiding: HAVO / VWO</i>												
Onvoldoende gemotiveerd	36	40	41	29	44	38	41	35	37	42	38	38
Lessen niet interessant	27	26	33	31	41	32	26	29	28	37	37	32
Opleiding te moeilijk	11	8	13	6	22	12	24	19	22	29	17	22
Liever andere opleiding volgen	59	32	42	57	55	49	51	47	38	41	54	46
Andere reden	42	43	45	48	33	42	35	39	45	43	38	40
<i>Vooropleiding: BOL</i>												
Onvoldoende gemotiveerd	39	19	25	35	18	29	38	33	32	31	37	34
Lessen niet interessant	45	18	18	19	11	22	23	14	18	23	27	21
Opleiding te moeilijk	10	25	34	30	31	31	23	21	26	24	36	25
Liever andere opleiding volgen	39	14	0	33	23	24	30	23	0	24	20	20
Andere reden	51	59	42	31	31	43	30	42	44	41	35	39

Tabel B9

Potentiële weglek en instroom in HPO opleiding

	1997 abs.	1998 abs.	1999 abs.	2000 abs.	2001 abs.	Totaal abs.
<i>Vooropleiding: HAVO</i>						
HPO opleiding op dit moment	4.427	4.655	4.049	4.076	3.652	20.859
Potentiële weglek in HPO opleiding	1.380	1.640	1.657	1.249	1.256	7.182
Potentiële instroom in HPO opleiding	1.163	955	890	948	1.019	4.975
<i>Vooropleiding: VWO</i>						
HPO opleiding op dit moment	901	488	553	655	681	3.278
Potentiële weglek in HPO opleiding	316	304	261	415	316	1.612
Potentiële instroom in HPO opleiding	352	285	262	295	436	1.630

Tabel B10

Gediplomeerde uitstroom uit het HPO en ULO

	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %
<i>PABO</i>				
Vrouw	87	87	86	86
Voltijd	72	70	67	65
Allochtoon	1	3	5	6
<i>NLO</i>				
Vrouw	64	65	63	60
Voltijd	61	66	66	62
Allochtoon	4	8	9	8
<i>ULO</i>				
Vrouw	60	68	65	63
Voltijd	97	91	100	90
Allochtoon	1	5	7	6
<i>Overig HBO</i>				
Vrouw	49	49	50	52
Voltijd	87	86	86	86
Allochtoon	2	7	6	7

Bijlage C.

Opleidingenclassificaties hoger pedagogisch onderwijs

HBO Leraar basis-/speciaalonderwijs

Leraar basisonderwijs

HBO leraar vo taal 1-vak (2e gr.)

HBO Leraar VO Arabisch (2e gr.)

HBO Leraar VO Duits (2e gr.)

HBO Leraar VO Engels (2e gr.)

HBO Leraar VO Frans (2e gr.)

HBO Leraar VO Nederlands (2e gr.)

HBO Leraar VO Spaans (2e gr.)

HBO Leraar VO Turks (2e gr.)

HBO leraar vo maatschappij 1-vak (2e gr.)

HBO Leraar VO aardrijkskunde (2e gr.)

HBO Leraar VO algemene economie (2e gr.)

HBO Leraar VO bedrijfseconomie (2e gr.)

HBO Leraar VO geschiedenis (2e gr.)

HBO Leraar VO godsdienst (2e gr.)

HBO Leraar VO islam godsdienst (2e gr.)

HBO Leraar VO maatschappijleer (2e gr.)

HBO Leraar VO omgangskunde (2e gr.)

HBO Leraar VO pedagogiek (2e gr.)

HBO Leraar VO techniek (2e gr.)

HBO Leraar VO verzorging/gezondheidskunde (2e gr.)

HBO Leraar VO verzorging/huishoudkunde (2e gr.)

HBO leraar vo expressie 1-vak (2e gr.)

HBO Leraar VO handvaardigheid (2e gr.)

HBO Leraar VO tekenen (2e gr.)

HBO Leraar VO textiele werkvormen (2e gr.)

HBO leraar vo techniek 1-vak (2e gr.)

HBO Leraar VO Bouwkunde I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Bouwtechniek I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Consumptieve techniek I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Elektrotechniek I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Grafische techniek I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Installatietechniek I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Mechanische techniek I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Motorvoertuigentechniek I en II (2e gr.)

HBO Leraar VO Werktuigbouwkunde I en II (2e gr.)

HBO leraar vo taal (1e gr.)

- HBO Leraar VO Spaans (1e gr.)
- HBO Leraar VO Duits (1e gr.)
- HBO Leraar VO Engels (1e gr.)
- HBO Leraar VO Frans (1e gr.)
- HBO Leraar VO Nederlands (1e gr.)

HBO leraar vo maatschappij (1e gr.)

- HBO Leraar VO aardrijkskunde (1e gr.)
- HBO Leraar VO algemene economie (1e gr.)
- HBO Leraar VO bedrijfseconomie (1e gr.)
- HBO Leraar VO geschiedenis (1e gr.)
- HBO Leraar VO godsdienst (1e gr.)
- HBO Leraar VO maatschappijleer (1e gr.)

HBO leraar lichamelijke oefening (1e gr.)

HBO leraar vo exact (1e/2e gr.)

- HBO Leraar VO biologie (2e gr.)
- HBO Leraar VO natuurkunde (2e gr.)
- HBO Leraar VO scheikunde (2e gr.)
- HBO Leraar VO wiskunde (2e gr.)
- HBO Leraar VO techniek (2e gr.)
- HBO leraar VO scheikunde (1e gr.)
- HBO Leraar VO biologie (1e gr.)
- HBO Leraar VO natuurkunde (1e gr.)
- HBO Leraar VO wiskunde (1e gr.)

HBO algemene beroepenvariant Onderwijs

- HBO Algemene beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogie
- HBO Algemene beroepenvariant Godsdienst (2e gr.)
- HBO Algemene beroepenvariant Pedagogiek

Statistisch supplement

Deel A

Tabellen per opleidingscluster

Inhoudsopgave

Bladzijde

Tabel C1	Gediplomeerde uitstroom verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit	63
Tabel C2	Hoogste vooropleiding van afgestudeerden	64
Tabel C3	Maatschappelijke positie van afgestudeerden	65
Tabel C4	Doorstroom van afgestudeerden naar een vervolgopleiding	65
Tabel C5	Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgopleiding	66
Tabel C6	Zoeken naar betaald werk	67
Tabel C7	Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs	68
Tabel C8	Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs	69
Tabel C9	Werkloosheid onder afgestudeerden	70
Tabel C10	Werkzaam binnen het onderwijs	70
Tabel C11a	Belangrijke aspecten van werk	71
Tabel C11b	Belangrijke aspecten van werk niet van toepassing in huidige functie	72
Tabel C12	Wijze waarop afgestudeerden aan hun baan zijn gekomen	73
Tabel C13	Dienstverband van werkenden	74
Tabel C14	Aanstelling	75
Tabel C15	Nevenfuncties	76
Tabel C16	Aantal arbeidsuren van werkenden	77
Tabel C17	Inkomen van werkenden (bruto)	78
Tabel C18	Niveau en richting huidige functie door werkgever vereist	79
Tabel C19	Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever	79
Tabel C20	Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding	80

Tabel C1

Gediplomeerde uitstroom verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit

Cluster		Geslacht		Onderwijsvorm		Etniciteit	
		man %	vrouw %	voltijd %	deeltijd %	alloch. %	autoch. %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	14	86	65	35	6	94
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	24	76	69	31	15	85
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	43	57	68	32	7	93
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	22	78	90	10	5	95
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	90	10	40	60	1	99
	Leraar VO taal (1e gr)	28	72	0	100	9	91
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	57	43	1	99	3	97
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	52	48	100	0	6	94
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	55	45	57	43	7	93
	Algemene beroepvariant Onderwijs	21	79	7	93	9	91
NLO totaal		41	59	62	38	8	92
HPO totaal		24	76	64	36	7	93
ULO	Leraaropleiding taal	22	78	89	11	5	95
	Leraaropleiding maatschappij	37	63	91	9	9	91
	Leraaropleiding exact	60	40	88	12	0	100
ULO totaal		37	63	90	10	6	94

Tabel C2

Hoogste vooropleiding van afgestudeerden

Cluster	HAVO	VWO	BOL/BBL/ in-service	HBO	WO	andere vooropleiding
	%	%	%	%	%	%
PABO						
NLO						
Leraar basis-/speciaal onderwijs	52	12	15	16	4	2
Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	59	17	10	10	3	1
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	42	17	16	22	2	2
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	60	13	21	4	0	3
Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	3	2	81	13	0	1
Leraar VO taal (1e gr)	6	25	4	65	0	0
Leraar VO maatschappij (1e gr)	13	18	14	45	4	6
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	60	25	12	1	1	1
Leraar VO exact (1e/2e gr)	39	21	10	26	4	1
Algemene beroepenvariant Onderwijs	13	13	10	57	1	5
NLO totaal	43	17	18	19	2	2
HPO totaal	49	14	16	17	3	2
ULO						
Leraaropleiding taal	0	81	0	5	3	11
Leraaropleiding maatschappij	0	80	0	16	2	2
Leraaropleiding exact	0	92	0	8	0	0
ULO totaal	0	83	0	10	2	5

Tabel C3
Maatschappelijke positie van afgestudeerden*

Cluster		Betaald werk %	Student %	Werkloos %	Anders %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	93	4	1	3
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	87	8	1	3
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	86	10	1	3
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	74	13	4	9
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	99	0	0	1
	Leraar VO taal (1e gr)	95	1	1	2
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	96	4	0	0
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	87	10	1	1
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	92	5	1	1
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	76	13	4	8
NLO totaal		86	9	2	3
HPO		91	6	1	3
totaal					
ULO	Leraaropleiding taal	95	0	5	0
	Leraaropleiding maatschappij	87	0	4	9
	Leraaropleiding exact	92	4	4	0
ULO totaal		91	1	5	4

* Onder maatschappelijke positie wordt hier de belangrijkste bezigheid van de respondent verstaan

Tabel C4
Doorstroom van afgestudeerden naar een vervolgopleiding

Cluster		Doorstroom vervolgopleiding waarvan:		
		ja %	HBO %	WO %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	16	57	33
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	28	58	42
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	30	57	41
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	25	91	3
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	12	91	0
	Leraar VO taal (1e gr)	20	20	80
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	30	14	66
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	30	75	25
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	27	76	21
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	48	33	62
NLO totaal		29	60	37
HPO totaal		21	59	36
ULO	Leraaropleiding taal	8	0	50
	Leraaropleiding maatschappij	4	0	50
	Leraaropleiding exact	36	11	33
ULO totaal		13	8	38

Tabel C5

Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgopleiding

Cluster		Goed %	Voldoende %	Matig %	Slecht %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	54	35	7	4
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	53	28	13	6
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	50	34	15	2
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	53	21	24	2
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	53	22	11	15
	Leraar VO taal (1e gr)	50	42	8	0
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	53	35	7	5
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	56	25	16	3
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	47	30	17	6
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	60	31	4	5
NLO totaal		53	29	14	4
HPO totaal		53	32	10	4

Tabel C6
Zoeken naar betaald werk

Cluster	Actief zoeken tijdens of na opleiding	Waarvan begonnen met zoeken			
		Ja %	Voor afstuderen %	Metten na afstuderen %	Na afstuderen %
PABO NLO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	65	71	22	7
	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	62	70	19	12
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	65	66	21	13
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	79	65	21	14
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	51	77	13	10
	Leraar VO taal (1e gr)	43	88	8	4
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	56	83	3	15
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	64	59	26	15
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	61	76	18	7
	Algemene beroepvariant Onderwijs	51	83	5	12
NLO totaal		62	69	19	12
HPO totaal		64	71	21	8
ULO	Leraaropleiding taal	57	90	5	5
	Leraaropleiding maatschappij	76	69	17	14
	Leraaropleiding exact	92	83	4	13
ULO totaal		73	78	10	11

Tabel C7

Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs

Cluster		Binnen %	Buiten %	Binnen & buiten %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	77		
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	59	4	18
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	51	14	27
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	56	23	26
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	45	21	23
	Leraar VO taal (1e gr)	62	25	30
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	53	5	33
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	58	18	29
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	65	10	31
NLO totaal	Algemene beroepenvariant Onderwijs	44	11	25
HPO totaal		55	16	45
ULO	Leraaropleiding taal	70	8	28
	Leraaropleiding maatschappij	62	5	22
	Leraaropleiding exact	51	11	33
ULO totaal		61	13	37
		57	10	26
				33

Tabel C8

Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs

Cluster		Ja, niet als invalskracht %	Ja, uitsluitend als invalskracht %	Ja, wel en niet als invalskracht %	Nee %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	33	14	36	17
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	38	7	17	38
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	27	4	13	55
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	18	10	11	61
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	23	1	11	65
	Leraar VO taal (1e gr)	61	8	16	14
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	42	2	4	52
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	32	12	25	31
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	56	4	18	23
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	39	5	2	55
		34	6	14	46
NLO totaal		33	11	28	28
HPO totaal	Leraaropleiding taal	68	5	24	3
ULO	Leraaropleiding maatschappij	48	9	28	15
	Leraaropleiding exact	52	8	16	24
ULO totaal		56	7	24	13

Tabel C9
Werkloosheid onder afgestudeerden

Cluster		Beroepsbevolking: aanbieden op de arbeidsmarkt %	Waarvan: werkloze beroepsbevolking %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	94	1
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	89	2
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	88	2
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	81	7
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	99	0
	Leraar VO taal (1e gr)	95	0
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	92	2
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	88	2
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	94	1
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	80	5
NLO totaal		88	2
HPO totaal		92	2
ULO	Leraaropleiding taal	94	0
	Leraaropleiding maatschappij	96	7
	Leraaropleiding exact	100	8
ULO totaal		96	5

Tabel C10
Werkzaam binnen het onderwijs

Cluster		%
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	95
HPO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	70
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	46
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	44
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	42
	Leraar VO taal (1e gr)	92
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	62
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	76
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	81
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	30
NLO totaal		58
HPO totaal		82
ULO	Leraaropleiding taal	91
	Leraaropleiding maatschappij	82
	Leraaropleiding exact	71
ULO totaal		83

Tabel C11a

Belangrijke aspecten van werk

Cluster % (zeer) belangrijk	Zelf-standig-heid	Afwis-seling	Hoog inkomen	Verant-wor-delijk-heid	Crea-tiviteit	Uit-daging	Maat-schap-pelijk nut	Omgang met collega's	Combi-nen van werk-privé	Ontwik-keling van expertise	Erken-ning van anderen	Overige voor-waar-den	Vaste baan
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PABO													
Leraar basis-/speciaalonderwijs	93	94	53	89	85	95	90	95	74	79	81	85	88
Werkend binnen onderwijs	94	94	53	90	86	95	90	95	75	79	81	85	88
Werkend buiten onderwijs	87	88	40	77	69	88	77	93	59	69	85	84	77
NLO													
Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	93	90	60	84	77	87	79	93	75	78	77	87	87
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	92	94	57	86	71	91	81	90	75	82	75	80	80
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	94	90	45	81	94	87	69	94	69	76	82	87	74
Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	95	97	68	88	79	92	66	89	72	78	77	91	86
Leraar VO taal (1e gr)	92	90	70	94	86	90	89	95	78	84	77	91	81
Leraar VO maatschappij (1e gr)	92	87	65	96	89	87	82	96	71	90	71	85	77
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	91	94	63	88	80	95	80	91	68	74	78	87	86
Leraar VO exact (1e/2e gr)	93	92	52	88	73	90	82	85	64	71	70	78	82
Algemene beroepenvariant													
Onderwijs													
NLO totaal	97	100	59	92	85	90	91	90	78	86	77	77	96
HPO totaal	93	93	58	87	78	90	80	90	72	79	76	83	83
Werkend binnen onderwijs	93	93	55	88	83	93	86	93	74	79	79	85	86
Werkend buiten onderwijs	93	93	60	88	81	90	88	90	72	77	77	85	86
ULO													
Leraaropl. taal	93	93	55	85	74	91	68	91	72	82	75	82	79
Leraaropl. maatschappij	97	97	56	91	76	94	82	88	88	82	82	71	91
Leraaropl. exact	98	90	30	85	75	90	88	85	78	78	78	65	75
ULO totaal	91	91	32	86	73	91	77	95	64	73	77	59	59
Werkend binnen onderwijs	96	93	40	88	75	92	83	89	78	78	79	66	77
Werkend buiten onderwijs	96	94	43	88	78	91	86	86	78	75	78	68	82
	94	88	31	81	63	94	81	100	75	88	81	56	56

Tabel C11b

Belangrijke aspecten van werk niet van toepassing in huidige functie

Cluster% (zeer) belangrijk, maar(helemaal) niet van toepassing in huidige werk	Zelf- standig- heid	Afwis- seling	Hoog inkomen	Verant- woordel- ijkheid	Crea- tiviteit	Uit- da- ging	Maat- schap- pelijk nut	Om- gang met col- lega's	Com- bineren van werk- privé	Ontwik- keling van expertise	Erken- ning van anderen	Overige van arbeids- voor- waarden	Vaste baan
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	0	2	8	0	1	2	0	2	6	4	5	6	15
Werkend binnen onderwijs	0	2	8	0	0	2	0	2	6	5	5	6	15
Werkend buiten onderwijs	2	8	12	1	5	6	3	3	3	2	5	5	22
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	2	7	12	2	7	12	5	6	5	12	4	10	21
Leraar VO maatschappij 1- vak (2e gr)	2	6	15	4	6	11	5	2	5	13	9	11	16
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	5	11	10	4	12	13	4	4	9	9	12	12	15
Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	5	10	5	3	9	9	4	4	7	11	6	7	7
Leraar VO taal (1e gr)	2	2	22	0	3	9	3	0	2	3	13	15	5
Leraar VO maatschappij (1e gr)	0	6	29	0	7	10	5	6	2	21	14	29	13
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	0	3	11	1	3	5	2	4	4	8	3	9	16
Leraar VO exact (1e/2e gr)	1	4	13	2	5	6	3	3	7	7	5	6	10
Algemene beroepensvariant Onderwijs	0	3	15	3	3	7	3	7	2	6	11	9	16
NLO totaal	2	6	13	3	6	9	4	4	5	10	7	10	15
HPO totaal	1	3	10	1	3	4	1	2	6	7	5	7	15
Werkend binnen onderwijs	1	3	13	1	2	5	1	4	5	9	6	9	13
Werkend buiten onderwijs	4	10	12	5	12	16	8	4	6	13	9	11	17
ULO Leraaropl. taal	0	3	15	0	0	3	0	0	12	21	3	12	18
Leraaropl. maatschappij	3	3	15	0	0	5	3	3	15	10	10	15	15
Leraaropl. exact	0	0	14	0	0	0	5	5	23	5	9	9	9
ULO totaal	1	2	15	0	0	3	2	2	16	13	7	13	15
Werkend binnen onderwijs	0	1	18	0	0	3	0	1	17	14	8	14	13
Werkend buiten onderwijs	6	0	0	0	0	0	13	0	6	0	6	6	6

Tabel C12

Wijze waarop afgestudeerden aan hun baan zijn gekomen

Cluster	arbeids- bureau	uitzend- bureau	reactie advertentie	open sollicitatie	stage	docent/ vereniging afge- studeerden e.d.	eerder werk/ interne vacature	familie/ vrienden/ kennissen	overig
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PABO	1	1	18	21	24	2	6	11	15
Werkend binnen onderwijs	1	0	18	21	25	2	6	11	15
Werkend buiten onderwijs	1	15	31	21	4	1	10	8	10
NLO	6	9	31	12	13	3	2	15	10
Leraar VO taal 1-vak (2e gr)									
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	3	13	25	17	14	3	5	9	11
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	10	9	30	17	11	0	2	9	12
Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	5	11	23	18	10	0	7	7	19
Leraar VO taal (1e gr)	6	4	39	18	8	4	5	9	6
Leraar VO maatschappij (1e gr)	3	0	46	16	2	0	4	11	17
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	2	6	21	12	14	5	5	20	15
Leraar VO exact (1e/2e gr)	7	3	36	14	8	4	5	13	11
Algemene beroepvariant Onderwijs	3	3	33	26	3	1	12	1	19
NLO totaal	5	8	28	16	11	3	5	11	13
HPO totaal	2	4	22	19	19	3	5	11	14
Werkend binnen onderwijs	6	2	32	16	14	4	3	12	11
Werkend buiten onderwijs	3	17	24	16	8	1	7	10	14
ULO	3	9	38	9	15	9	3	6	9
Leraaropl. taal	8	5	58	5	3	3	5	8	8
Leraaropl. maatschappij	0	0	50	32	0	5	0	9	5
Leraaropl. exact									
ULO									
totaal	4	5	49	13	6	5	3	7	7
Werkend binnen onderwijs	4	4	56	9	8	3	4	5	8
Werkend buiten onderwijs	0	6	25	31	0	19	0	13	6

Tabel C13
Dienstverband van werkenden

Cluster	Werk via uitzend- bureau %	Loondienst bij werkgever %	Oproepkracht %	anders %
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	1	94	1	4
Werkend binnen onderwijs	0	95	1	4
Werkend buiten onderwijs	10	77	4	9
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	4	92	0	4
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	5	88	3	4
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	4	86	3	7
Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	3	94	1	2
Leraar VO taal (1e gr)	0	97	0	3
Leraar VO maatschappij (1e gr)	0	100	0	0
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	2	89	3	5
Leraar VO exact (1e/2e gr)	1	97	1	1
Algemene beroepenvariant Onderwijs	0	95	0	5
NLO totaal	3	91	2	4
HPO totaal	1	93	1	4
Werkend binnen onderwijs	1	96	0	3
Werkend buiten onderwijs	6	85	4	5
ULO Leraaropleiding taal	0	97	0	3
Leraaropleiding maatschappij	0	98	0	3
Leraaropleiding exact	0	100	0	0
ULO totaal	0	98	0	2
Werkend binnen onderwijs	0	99	0	1
Werkend buiten onderwijs	0	94	0	6

Tabel C14
Aanstelling

Cluster	Tijdelijk zonder uitzicht op vast %	Tijdelijk met uitzicht op vast %	Vast %
PABO Leraar basis-/speciaal onderwijs	5	17	78
Werkend binnen onderwijs	5	17	79
Werkend buiten onderwijs	8	30	62
NLO Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	5	23	72
Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	7	23	71
Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	8	31	61
Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	1	11	88
Leraar VO taal (1e gr)	6	12	83
Leraar VO maatschappij (1e gr)	0	0	100
Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	8	24	68
Leraar VO exact (1e/2e gr)	4	16	80
Algemene beroepenvariant Onderwijs	9	10	81
NLO totaal	6	20	74
HPO totaal	5	18	76
Werkend binnen onderwijs	3	18	79
Werkend buiten onderwijs	10	23	67
ULO Leraaropleiding taal	3	19	78
Leraaropleiding maatschappij	10	31	59
Leraaropleiding exact	14	27	59
ULO totaal	9	26	66
Werkend binnen onderwijs	4	26	70
Werkend buiten onderwijs	29	21	50

Tabel C15
Nevenfuncties

Cluster			%
HPO	Werkend binnen het onderwijs	Leraar basis-/speciaal onderwijs	7
	Werkend buiten het onderwijs		15
NLO	Werkend binnen het onderwijs	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	10
		Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	17
		Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	17
		Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	9
		Leraar VO taal (1e gr)	10
		Leraar VO maatschappij (1e gr)	13
		Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	44
		Leraar VO exact (1e/2e gr)	17
		Algemene beroepenvariant Onderwijs	18
NLO			19
totaal			
HPO			19
totaal			
	Werkend buiten het onderwijs		16
ULO	Werkend binnen het onderwijs	Leraaropleiding taal	13
		Leraaropleiding maatschappij	38
		Leraaropleiding exact	7
		ULO totaal	22
	Werkend buiten het onderwijs		13

Tabel C16
Aantal arbeidsuren van werkenden

Cluster		Hoofdfunctie (excl. nevenfunctie) mediaan	Totaal (incl. nevenfunctie) mediaan	Meer dan 32 uur (excl. nevenfunctie) %
PABO	Werkend binnen het onderwijs			
	Leraar basis-/speciaal onderwijs	36	36	67
	Werkend buiten het onderwijs	36	36	56
NLO	Werkend binnen het onderwijs			
	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	32	32	43
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	32	32	45
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	26	30	36
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	38	38	76
	Leraar VO taal (1e gr)	32	32	47
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	36	37	76
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	30	34	39
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	33	35	52
	Algemene beroepensvariant Onderwijs	30	32	34
NLO	totaal	32	33	46
HPO	totaal	32	33	46
ULO	Werkend buiten het onderwijs	36	36	64
	Werkend binnen het onderwijs			
	Leraaropleiding taal	32	32	33
	Leraaropleiding maatschappij	29	30	22
	Leraaropleiding exact	33	33	53
	ULO totaal	30	32	32
	Werkend buiten het onderwijs	36	36	63

Tabel C17
Inkomen van werkende (bruto)

Cluster		Hoofdfunctie (excl. neven-functies)		Totaal (incl. neven-functies)	
		maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan	maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	1.951	12,21	1.951	12,18
	Werkend binnen onderwijs	1.951	12,22	1.951	12,18
	Werkend buiten onderwijs	1.656	11,30	1.815	11,49
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	1.815	12,56	1.815	12,60
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	1.802	12,22	1.815	12,27
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	1.407	10,47	1.475	10,47
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	2.224	13,47	2.219	13,36
	Leraar VO taal (1e gr)	2.269	16,02	2.269	16,05
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	2.904	18,67	2.904	18,39
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	1.747	12,08	1.951	11,97
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	1.951	12,91	2.042	12,88
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	1.927	15,71	1.916	15,25
	NLO totaal	1.818	12,76	1.906	12,68
	HPO totaal	1.914	12,31	1.951	12,30
	Werkend binnen onderwijs	1.973	13,38	2.042	13,32
	Werkend buiten onderwijs	1.747	11,39	1.770	11,38
ULO	Leraaropleiding taal	1.896	12,71	1.983	13,09
	Leraaropleiding maatschappij	1.635	12,93	1.788	12,89
	Leraaropleiding exact	1.717	12,47	1.872	12,50
	ULO totaal	1.794	12,71	1.863	12,80
	Werkend binnen onderwijs	1.788	12,83	1.815	13,09
	Werkend buiten onderwijs	1.699	11,79	1.860	11,79

Tabel C18

Niveau en richting huidige functie door werkgever vereist

Cluster		Minimaal eigen niveau %	Eigen/verwante richting %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	93	96
	Werkend binnen onderwijs	95	98
	Werkend buiten onderwijs	61	54
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	87	79
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	81	73
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	63	72
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	78	85
	Leraar VO taal (1e gr)	93	93
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	100	100
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	86	85
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	90	86
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	89	81
NLO totaal		83	80
HPO totaal		90	90
	Werkend binnen onderwijs	97	97
	Werkend buiten onderwijs	64	56
ULO	Leraaropleiding taal	62	85
	Leraaropleiding maatschappij	63	83
	Leraaropleiding exact	73	86
ULO totaal		65	84
	Werkend binnen onderwijs	70	95
	Werkend buiten onderwijs	47	44

Tabel C19

Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever

Cluster		%
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	18
	Werkend binnen onderwijs	17
	Werkend buiten onderwijs	38
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	34
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	35
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	30
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	51
	Leraar VO taal (1e gr)	36
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	56
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	24
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	28
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	54
NLO totaal		36
HPO totaal		24
	Werkend binnen onderwijs	27
	Werkend buiten onderwijs	46
ULO	Leraaropleiding taal	32
	Leraaropleiding maatschappij	30
	Leraaropleiding exact	5
ULO totaal		25
	Werkend binnen onderwijs	26
	Werkend buiten onderwijs	19

Tabel C20

Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding

Cluster		Goed of voldoende %	Matig of slecht %
PABO	Leraar basis-/speciaal onderwijs	91	9
	Werkend binnen onderwijs	93	7
	Werkend buiten onderwijs	52	48
NLO	Leraar VO taal 1-vak (2e gr)	77	23
	Leraar VO maatschappij 1-vak (2e gr)	75	25
	Leraar VO expressie 1-vak (2e gr)	67	33
	Leraar VO techniek 1-vak (2e gr)	84	16
	Leraar VO taal (1e gr)	88	12
	Leraar VO maatschappij (1e gr)	90	10
	Leraar VO lichamelijke oefening (1e gr)	89	11
	Leraar VO exact (1e/2e gr)	81	19
	Algemene beroepenvariant Onderwijs	72	28
NLO totaal		78	22
HPO		87	13
totaal			
	Werkend binnen onderwijs	89	11
	Werkend buiten onderwijs	64	36
ULO	Leraaropleiding taal	65	35
	Leraaropleiding maatschappij	83	18
	Leraaropleiding exact	71	29
ULO totaal		74	26
	Werkend binnen onderwijs	83	17
	Werkend buiten onderwijs	33	67

Deel B

Tabellen per vak van het HPO

Inhoudsopgave

Bladzijde

Tabel V1	Gediplomeerde uitstroom verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit	85
Tabel V2	Hoogste vooropleiding van afgestudeerden	86
Tabel V3	Maatschappelijke positie van afgestudeerden	87
Tabel V4	Doorstroom van afgestudeerden naar een vervolgopleiding	88
Tabel V5	Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgopleiding	89
Tabel V6	Zoeken naar betaald werk	90
Tabel V7	Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs	91
Tabel V8	Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs	92
Tabel V9	Werkloosheid onder afgestudeerden	93
Tabel V10	Werkzaam binnen het onderwijs	94
Tabel V11a	Belangrijke aspecten van werk	95
Tabel V11b	Belangrijke aspecten van werk maar niet gebruikt in huidige functie	96
Tabel V12	Wijze waarop afgestudeerden aan hun baan zijn gekomen	97
Tabel V13	Dienstverband van werkenden	98
Tabel V14	Aanstelling	99
Tabel V15	Nevenfuncties	100
Tabel V16	Aantal arbeidsuren van werkenden	101
Tabel V17	Inkomen van werkenden (bruto)	102
Tabel V18	Niveau en richting huidige functie door werkgever vereist	103
Tabel V19	Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever	104
Tabel V20	Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding	105

Tabel V1

Gediplomeerde uitstroom verbijzonderd naar geslacht, onderwijsvorm en etniciteit

Vakken	Geslacht		Onderwijsvorm		Etniciteit	
	Man %	Vrouw %	Voltijd %	Deeltijd %	Alloch. %	Autoch. %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	14	86	65	35	6	94
Duits (1e gr/2e gr)	24	76	64	36	12	88
Engels (1e gr/2e gr)	24	76	71	29	13	87
Frans (1e gr/2e gr)	19	81	56	44	17	83
Nederlands (1e/2e gr)	24	76	60	40	7	93
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	57	43	89	11	6	94
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	67	33	91	9	3	97
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	57	43	81	19	12	88
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	58	42	48	52	0	100
Omgangskunde (2e gr)	11	89	47	53	4	96
Pedagogiek (2e gr)	9	91	39	61	4	96
Techniek (2e gr)	79	21	26	74	8	92
Biologie (1e gr/2e gr)	47	53	72	28	5	95
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	90	10	79	21	9	91
Scheikunde (2e gr)	56	44	54	46	0	100
Wiskunde (1e/2e gr)	45	55	53	47	10	90
Handvaardigheid (2e gr)	19	81	88	12	2	98
Tekenen (2e gr)	25	75	94	6	6	94
Lichamelijke oefening (1e gr)	52	48	100	0	6	94
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	17	83	0	100	10	90
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	41	59	0	100	7	93

Tabel V2
Hoogste vooropleiding van afgestudeerde

Vakken	HAVO %	VWO %	BOL/BBL/ in-service %	HBO %	WO %	Andere vooropl. %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	52	12	15	16	4	2
Duits (1e gr/2e gr)	45	22	11	16	7	0
Engels (1e gr/2e gr)	63	15	11	11	1	0
Frans (1e gr/2e gr)	39	29	8	20	3	0
Nederlands (1e/2e gr)	57	12	7	17	4	4
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	52	26	7	14	1	0
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	39	26	28	7	0	1
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	72	12	4	7	3	2
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	43	22	13	10	0	12
Omgangskunde (2e gr)	11	13	40	31	5	1
Pedagogiek (2e gr)	20	11	14	53	1	2
Techniek (2e gr)	26	12	21	36	4	0
Biologie (1e gr/2e gr)	54	16	9	17	4	0
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	53	17	10	11	4	4
Scheikunde (2e gr)	53	0	13	34	0	0
Wiskunde (1e/2e gr)	22	36	6	29	6	1
Handvaardigheid (2e gr)	57	12	24	4	0	3
Tekenen (2e gr)	61	13	17	4	0	3
Lichamelijke oefening (1e gr)	60	25	12	1	1	1
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	9	11	7	71	2	0
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	0	13	18	52	0	17

Tabel V3*

Maatschappelijke positie van afgestudeerden

Vakken	Betaald werk %	Student %	Werkloos %	Anders %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	93	4	1	3
Duits (1e gr/2e gr)	81	14	0	5
Engels (1e gr/2e gr)	93	5	0	2
Frans (1 ^e gr/2e gr)	89	6	2	3
Nederlands (1e/2e gr)	88	8	1	3
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	88	9	1	2
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	86	10	2	2
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	84	12	0	4
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	90	4	0	6
Omgangskunde (2e gr)	93	5	0	2
Pedagogiek (2e gr)	86	11	1	3
Techniek (2e gr)	93	3	0	4
Biologie (1e gr/2e gr)	92	5	2	1
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	100	0	0	0
Scheikunde (2e gr)	90	10	0	0
Wiskunde (1e/2e gr)	90	7	1	1
Handvaardigheid (2e gr)	74	9	6	11
Tekenen (2e gr)	77	15	2	6
Lichamelijke oefening (1e gr)	87	10	1	1
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	85	8	2	5
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	56	18	8	18

* Onder maatschappelijke positie wordt hier de belangrijkste bezigheid van de respondent verstaan.

Tabel V4
Doorstroom van afgestudeerden naar een vervolgopleiding

Vakken	Doorstroom vervolgopleiding	Waarvan:	
	Ja %	HBO %	WO %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	16	57	33
Duits (1e gr/2e gr)	33	26	74
Engels (1e gr/2e gr)	22	62	38
Frans (1e gr/2e gr)	25	68	32
Nederlands (1e/2e gr)	33	58	42
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	28	45	55
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	19	36	64
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	38	47	49
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	14	53	47
Omgangskunde (2e gr)	14	46	54
Pedagogiek (2e gr)	46	75	18
Techniek (2e gr)	22	67	33
Biologie (1e gr/2e gr)	22	50	41
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	22	100	0
Scheikunde (2e gr)	27	84	16
Wiskunde (1e/2e gr)	33	87	13
Handvaardigheid (2e gr)	28	100	0
Tekenen (2e gr)	24	84	6
Lichamelijke oefening (1e gr)	30	75	25
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	45	11	81
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	54	86	14

Tabel V5

Oordeel over aansluiting tussen HPO-opleiding en de vervolgopleiding

Vakken	Goed %	Voldoende %	Matig %	Slecht %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	54	35	7	4
Duits (1e gr/2e gr)	51	25	19	5
Engels (1e gr/2e gr)	43	37	15	4
Frans (1e gr/2e gr)	69	8	16	7
Nederlands (1e/2e gr)	59	32	6	3
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	32	57	11	0
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	45	24	22	8
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	44	38	18	0
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	0	100	0	0
Omgangskunde (2e gr)	46	0	54	0
Pedagogiek (2e gr)	65	26	7	2
Techniek (2e gr)	21	61	18	0
Biologie (1e gr/2e gr)	43	23	17	17
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	23	53	25	0
Scheikunde (2e gr)	84	0	16	0
Wiskunde (1e/2e gr)	49	32	16	4
Handvaardigheid (2e gr)	60	20	20	0
Tekenen (2e gr)	48	23	24	4
Lichamelijke oefening (1e gr)	56	25	16	3
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	55	31	7	8
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	74	26	0	0

Tabel V6
Zoeken naar betaald werk

Vakken	Actief zoeken tijdens of na opleiding	Waarvan begonnen met zoeken		
	Ja %	Voor afstuderen %	Meteen na afstuderen %	Na afstuderen %
Leraar basis/speciaal onderwijs	65	71	22	7
Duits (1e gr/2e gr)	51	69	15	16
Engels (1e gr/2e gr)	63	73	24	3
Frans (1e gr/2e gr)	72	70	14	17
Nederlands (1e/2e gr)	55	73	14	13
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	75	69	20	11
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	71	56	31	13
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	65	69	18	13
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	58	81	0	19
Omgangskunde (2e gr)	81	53	24	23
Pedagogiek (2e gr)	55	71	18	10
Techniek (2e gr)	31	67	21	12
Biologie (1e gr/2e gr)	75	76	17	7
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	49	58	19	23
Scheikunde (2e gr)	57	100	0	0
Wiskunde (1e/2e gr)	65	76	21	3
Handvaardigheid (2e gr)	76	54	31	14
Tekenen (2e gr)	81	75	12	12
Lichamelijke oefening (1e gr)	64	59	26	15
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	51	79	4	17
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	36	100	0	0

Tabel V7

Zoeken naar betaald werk binnen en/of buiten het door de overheid bekostigde onderwijs

Vakken	Binnen %	Buiten %	Binnen&buiten %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	77	4	18
Duits (1e gr/2e gr)	56	18	26
Engels (1e gr/2e gr)	64	5	31
Frans (1e gr/2e gr)	66	17	17
Nederlands (1e/2e gr)	59	19	22
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	61	27	12
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	24	48	28
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	55	16	30
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	56	14	30
Omgangskunde (2e gr)	67	9	24
Pedagogiek (2e gr)	42	26	32
Techniek (2e gr)	86	0	14
Biologie (1e gr/2e gr)	55	15	30
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	59	28	13
Scheikunde (2e gr)	60	7	33
Wiskunde (1e/2e gr)	70	5	25
Handvaardigheid (2e gr)	65	16	20
Tekenen (2e gr)	51	26	23
Lichamelijke oefening (1e gr)	58	10	31
Alg. beroepvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	44	10	47
Alg. beroepvariant Godsdienst (2egr)	40	21	40

Tabel V8

Gewerkt in het door de overheid bekostigde onderwijs

Vakken	Ja, niet als invalskracht %	Ja, uitsluitend als invalskracht %	Ja, wel en niet als invalskracht %	Nee %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	33	14	36	17
Duits (1e gr/2e gr)	31	4	28	37
Engels (1e gr/2e gr)	48	8	17	27
Frans (1e gr/2e gr)	35	13	18	35
Nederlands (1e/2e gr)	40	6	15	40
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	29	3	24	43
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	12	2	4	82
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	28	8	16	48
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	44	0	23	33
Omgangskunde (2e gr)	36	2	19	42
Pedagogiek (2e gr)	27	3	8	62
Techniek (2e gr)	63	4	8	25
Biologie (1e gr/2e gr)	42	9	17	32
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	61	6	6	26
Scheikunde (2e gr)	60	5	17	18
Wiskunde (1e/2e gr)	58	2	25	15
Handvaardigheid (2e gr)	31	7	11	51
Tekenen (2e gr)	10	10	11	69
Lichamelijke oefening (1e gr)	32	12	25	31
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	47	5	2	46
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	22	5	5	68

Tabel V9

Werkloosheid onder afgestudeerden

Vakken	Beroepsbevolking: aanbieden op arbeidsmarkt %	Waarvan: werkloze beroepsbevolking %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	94	1
Duits (1e gr/2e gr)	82	2
Engels (1e gr/2e gr)	95	1
Frans (1e gr/2e gr)	89	2
Nederlands (1e/2e gr)	88	2
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	90	2
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	91	2
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	86	3
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	96	0
Omgangskunde (2e gr)	93	0
Pedagogiek (2e gr)	85	1
Techniek (2e gr)	100	0
Biologie (1e gr/2e gr)	94	2
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	100	0
Scheikunde (2e gr)	90	0
Wiskunde (1e/2e gr)	92	1
Handvaardigheid (2e gr)	83	9
Tekenen (2e gr)	81	3
Lichamelijke oefening (1e gr)	88	2
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	91	3
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	54	7

Tabel V10
Werkzaam binnen het onderwijs

Vakken	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs	95
Duits (1e gr/2e gr)	76
Engels (1e gr/2e gr)	72
Frans (1e gr/2e gr)	78
Nederlands (1e/2e gr)	71
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	59
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	18
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	58
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	71
Omgangskunde (2e gr)	48
Pedagogiek (2e gr)	37
Techniek (2e gr)	86
Biologie (1e gr/2e gr)	74
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	77
Scheikunde (2e gr)	77
Wiskunde (1e/2e gr)	87
Handvaardigheid (2e gr)	54
Tekenen (2e gr)	40
Lichamelijke oefening (1e gr)	76
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	30
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	44

Tabel V11a
Belangrijke aspecten van werk

Vakken% (zeer) belangrijk	Zelf-standig-heid	Afwijs-seling	Hoog-in-komen	Verant-woor-delijk-heid	Crea-tiviteit	Uitda-ging	Maat-schap-pelijk nut	Om-gang met collega's	Com-bineren werk-privé	Ontwik-keling van expertise	Erken-ning van anderen	Vaste baan
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs												
Duits (1e gr/2e gr)	93	94	53	89	85	95	90	95	74	79	81	88
Engels (1e gr/2e gr)	95	95	67	79	74	87	87	93	87	85	81	95
Frans (1e gr/2e gr)	93	85	62	86	76	84	75	95	61	78	77	86
Nederlands (1e/2e gr)	92	91	57	89	67	90	85	96	87	76	83	89
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	93	95	58	87	85	92	81	89	78	79	73	80
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	99	89	44	75	48	78	84	87	60	78	67	85
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	81	95	60	79	56	93	52	90	88	77	75	82
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	93	95	64	88	83	90	86	91	60	83	73	78
Omgangskunde (2e gr)	100	100	49	95	92	94	93	98	58	86	71	77
Pedagogiek (2e gr)	94	95	63	96	95	92	91	92	89	95	78	74
Techniek (2e gr)	96	97	62	92	75	96	96	91	77	91	82	81
Biologie (1e gr/2e gr)	90	93	62	92	97	94	91	85	76	80	69	75
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	90	94	56	88	68	91	71	84	71	78	77	87
Scheikunde (2e gr)	100	94	59	82	83	100	75	82	48	53	76	80
Wiskunde (1e/2e gr)	94	94	37	88	50	80	66	82	53	68	63	66
Handvaardigheid (2e gr)	93	87	50	90	74	89	93	87	64	73	64	82
Tekenen (2e gr)	97	87	39	86	95	93	77	95	73	86	82	73
Lichamelijke oefening (1e gr)	91	92	49	80	94	84	67	94	64	71	81	75
Alg. beroepvariant Hogere kaderopleiding	91	94	63	88	80	95	80	91	68	74	78	86
pedagogiek												
Alg. beroepvariant Godsdienst (2e gr)	98	100	64	92	81	91	91	89	82	91	74	100
Werkend binnen onderwijs	92	100	46	100	100	85	92	92	62	61	85	84
Werkend buiten onderwijs	93	94	55	89	85	94	90	94	74	79	80	88
	92	92	51	84	72	90	71	91	69	80	76	79

Tabel V11b

Belangrijke aspecten van werk maar niet gebruikt in huidige functie

Vakken% (zeer) belangrijk, maar(helemaal) niet van toepassing in huidige werk	Zelf-standig-heid	Afvis-seling	Hoog inkomen	Verant-wor-delijk-heid	Crea-tiviteit	Uitda-ving	Maat-schap-pelijk nut	Omgang met collega's	Com-bineren van werk-privé	Ontwik-keling van expertise	Erken-ning van anderen
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs											
Duits (1e gr/2e gr)	0	2	8	0	1	2	0	2	6	4	5
Engels (1e gr/2e gr)	2	3	21	0	5	18	8	2	2	12	5
Frans (1e gr/2e gr)	3	8	14	2	8	11	5	6	4	17	4
Nederlands (1e/2e gr)	5	8	20	3	6	10	6	8	7	3	12
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	0	3	7	1	6	10	2	4	5	8	4
Bedrijfsconomie (1e gr/2e gr)	6	5	14	2	2	13	7	4	2	10	6
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	0	8	12	3	7	10	3	5	3	12	10
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	3	9	17	9	12	19	13	3	9	20	15
Omgangskunde (2e gr)	0	6	12	0	0	0	0	0	0	7	0
Pedagogiek (2e gr)	2	12	11	9	12	14	3	5	10	24	14
Techniek (2e gr)	2	5	23	1	4	7	1	0	3	13	6
Biologie (1e gr/2e gr)	0	7	25	0	10	0	4	3	11	4	4
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	0	4	8	0	2	8	2	0	7	6	3
Scheikunde (2e gr)	0	0	6	0	12	18	6	0	6	6	6
Wiskunde (1e/2e gr)	0	0	16	0	0	0	0	0	0	0	11
Handvaardigheid (2e gr)	2	7	15	5	6	5	4	7	6	12	5
Tekenen (2e gr)	3	3	10	0	6	9	0	4	13	5	10
Lichamelijke oefening (1e gr)	6	16	10	6	16	16	6	5	8	11	14
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	0	3	11	1	3	5	2	4	4	8	3
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	0	2	16	2	2	4	2	6	2	6	12
Werkend binnen onderwijs	0	0	15	0	0	15	0	16	0	0	0
Werkend buiten onderwijs	0	2	9	0	1	2	0	2	6	6	5
	3	9	13	4	10	15	7	4	6	11	9

Tabel V12

Wijze waarop afgestudeerden aan hun baan zijn gekomen

Vakken	Arbeids- bureau	Uitzend- bureau	Reactie advertentie	Open sollicitatie	Stage	Docen/ vereniging afge- studeerden e.d.	Eerder werk/ interne vacature	Familie/ vrienden/ kennissen	Overig
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs									
Duits (1e gr/2e gr)	1	1	18	21	24	2	6	11	15
Engels (1e gr/2e gr)	4	3	35	6	15	9	0	15	14
Frans (1e gr/2e gr)	6	10	32	15	8	2	3	14	9
Nederlands (1e/2e gr)	9	7	29	11	18	5	3	12	6
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	6	9	34	13	13	1	2	12	11
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	4	15	36	9	11	3	5	7	9
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	2	20	22	15	8	3	7	14	9
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	5	19	26	13	10	3	4	9	12
Omgangskunde (2e gr)	6	6	25	22	15	15	0	0	11
Pedagogiek (2e gr)	0	5	17	23	17	2	9	14	12
Techniek (2e gr)	3	6	25	24	20	1	6	6	9
Biologie (1e gr/2e gr)	7	0	45	7	3	8	3	6	20
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	3	0	28	21	13	4	4	16	11
Scheikunde (2e gr)	5	6	34	5	10	0	10	12	17
Wiskunde (1e/2e gr)	5	5	56	15	9	0	0	5	5
Handvaardigheid (2e gr)	8	6	34	12	6	6	7	16	5
Tekenen (2e gr)	12	8	30	23	10	0	6	5	12
Lichamelijke oefening (1e gr)	2	6	30	15	13	0	0	12	11
Alg. beroepvariant Hogere			21	12	14	5	5	20	15
kaderopleiding pedagogiek	4	2	36	21	2	0	15	2	19
Alg. beroepvariant Godsdienst (2e gr)	0	0	29	43	0	7	0	0	21
Werkend binnen onderwijs	2	1	21	20	22	3	5	11	14
Werkend buiten onderwijs	3	17	26	16	7	1	7	10	13

Tabel V13
Dienstverband van werkenden

Vakken	Werk via uitzend- bureau %	Loondienst bij werkgever %	Oproep- kracht %	anders %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	1	94	1	4
Duits (1e gr/2e gr)	4	93	0	3
Engels (1e gr/2e gr)	5	91	0	4
Frans (1e gr/2e gr)	0	95	0	5
Nederlands (1e/2e gr)	3	94	0	2
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	5	93	2	0
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	4	90	1	5
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	12	81	2	4
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	0	91	0	9
Omgangskunde (2e gr)	3	86	0	10
Pedagogiek (2e gr)	3	86	8	4
Techniek (2e gr)	0	100	0	0
Biologie (1e gr/2e gr)	0	100	0	0
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	0	90	0	10
Scheikunde (2e gr)	0	90	10	0
Wiskunde (1e/2e gr)	3	97	0	0
Handvaardigheid (2e gr)	4	82	5	10
Tekenen (2e gr)	2	91	0	6
Lichamelijke oefening (1e gr)	2	89	3	5
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	0	97	0	3
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	0	81	0	19
Werkend binnen onderwijs	0	95	1	4
Werkend buiten onderwijs	8	82	4	6

Tabel V14
Aanstelling

Vakken	Tijdelijk zonder uitzicht op vast %	Tijdelijk met uitzicht op vast %	Vast %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	5	17	78
Duits (1e gr/2e gr)	2	28	70
Engels (1e gr/2e gr)	7	20	73
Frans (1e gr/2e gr)	4	18	78
Nederlands (1e/2e gr)	4	22	74
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	7	24	69
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	6	35	60
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	13	17	70
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	0	11	89
Omgangskunde (2e gr)	10	16	74
Pedagogiek (2e gr)	5	19	77
Techniek (2e gr)	4	14	82
Biologie (1e gr/2e gr)	5	19	75
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	0	22	78
Scheikunde (2e gr)	6	10	84
Wiskunde (1e/2e gr)	3	13	85
Handvaardigheid (2e gr)	5	33	62
Tekenen (2e gr)	10	29	61
Lichamelijke oefening (1e gr)	8	24	68
Alg. beroepvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	5	10	85
Alg. beroepvariant Godsdienst (2e gr)	17	16	68
Werkend binnen onderwijs	4	17	78
Werkend buiten onderwijs	11	26	63

Tabel V15
Nevenfuncties

Vakken	%
Werkend binnen het onderwijs	
Leraar basis-/speciaal onderwijs	7
Duits (1e gr/2e gr)	7
Engels (1e gr/2e gr)	9
Frans (1e gr/2e gr)	11
Nederlands (1e/2e gr)	9
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	20
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	39
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	16
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	15
Omgangskunde (2e gr)	21
Pedagogiek (2e gr)	9
Techniek (2e gr)	12
Biologie (1e gr/2e gr)	28
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	19
Scheikunde (2e gr)	7
Wiskunde (1e/2e gr)	14
Handvaardigheid (2e gr)	13
Tekenen (2e gr)	20
Lichamelijke oefening (1e gr)	44
Alg. beroepenvariant Hogere	24
kaderopleiding pedagogiek	
Werkend buiten het onderwijs	15

Tabel V16
Aantal arbeidsuren van werkenden

Vakken	Hoofd functie (excl. nevenfunctie) mediaan	Totaal (incl. nevenfunctie) mediaan	Meer dan 32 uur (excl. nevenfunctie) %
Werkend binnen het onderwijs			
Leraar basis-/speciaal onderwijs	36	36	67
Duits (1e gr/2e gr)	30	30	45
Engels (1e gr/2e gr)	32	32	49
Frans (1e gr/2e gr)	27	29	17
Nederlands (1e/2e gr)	34	34	54
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	34	34	57
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	30	38	40
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	35	36	59
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	32	32	47
Omgangskunde (2e gr)	27	32	22
Pedagogiek (2e gr)	31	31	38
Techniek (2e gr)	33	37	53
Biologie (1e gr/2e gr)	33	36	52
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	36	38	62
Scheikunde (2e gr)	36	38	70
Wiskunde (1e/2e gr)	30	32	42
Handvaardigheid (2e gr)	25	26	29
Tekenen (2e gr)	30	32	40
Lichamelijke oefening (1e gr)	30	34	39
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	30	32	30
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	32	32	50
Werkend buiten het onderwijs	36	36	61

Tabel V17
Inkomen van werkende (bruto)

Vakken	Hoofdfunctie (excl. nevenfuncties)		Totaal (incl. nevenfuncties)	
	maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan	maandloon/ mediaan	uurloon/ mediaan
Leraar basis-/speciaal onderwijs	1.951	12,21	1.951	12,18
Duits (1e gr/2e gr)	1.724	13,07	1.737	13,07
Engels (1e gr/2e gr)	1.815	12,51	1.815	12,48
Frans (1e gr/2e gr)	1.724	12,85	1.799	12,85
Nederlands (1e/2e gr)	1.974	13,50	1.997	13,42
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	1.689	12,04	1.686	11,78
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	1.752	10,98	1.770	10,91
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	1.906	12,43	1.940	12,51
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	2.115	15,86	2.269	15,86
Omgangskunde (2e gr)	1.802	13,17	1.917	13,00
Pedagogiek (2e gr)	1.770	13,00	1.799	12,96
Techniek (2e gr)	2.461	14,40	2.464	14,40
Biologie (1e gr/2e gr)	1.815	12,32	1.997	12,32
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	1.906	12,83	1.951	12,62
Scheikunde (2e gr)	1.815	12,69	1.860	12,75
Wiskunde (1e/2e gr)	1.951	12,89	2.042	12,88
Handvaardigheid (2e gr)	1.588	11,17	1.588	11,32
Tekenen (2e gr)	1.361	10,47	1.432	10,43
Lichamelijke oefening (1e gr)	1.747	12,08	1.951	11,97
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	2.133	16,63	2.116	16,17
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	1.452	13,57	1.588	13,57
Werkend binnen onderwijs	1.951	12,39	1.951	12,36
Werkend buiten onderwijs	1.679	11,17	1.724	11,17

Tabel V18

Niveau en richting huidige functie door werkgever vereist

Vakken	Minimaal eigen niveau %	Eigen/verwante richting %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	93	96
Duits (1e gr/2e gr)	85	78
Engels (1e gr/2e gr)	87	80
Frans (1e gr/2e gr)	87	79
Nederlands (1e/2e gr)	91	83
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	81	74
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	70	58
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	83	67
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	94	75
Omgangskunde (2e gr)	82	77
Pedagogiek (2e gr)	82	85
Techniek (2e gr)	100	89
Biologie (1e gr/2e gr)	83	86
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	85	77
Scheikunde (2e gr)	82	82
Wiskunde (1e/2e gr)	95	87
Handvaardigheid (2e gr)	73	79
Tekenen (2e gr)	57	69
Lichamelijke oefening (1e gr)	86	85
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	93	85
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	87	71
Werkend binnen onderwijs	96	98
Werkend buiten onderwijs	63	53

Tabel V19

Percentage met een baan waarvoor werkervaring werd vereist door de werkgever

Vakken	%
Leraar basis-/speciaal onderwijs	18
Duits (1e gr/2e gr)	22
Engels (1e gr/2e gr)	36
Frans (1e gr/2e gr)	37
Nederlands (1e/2e gr)	36
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	22
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	35
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	30
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	38
Omgangskunde (2e gr)	34
Pedagogiek (2e gr)	51
Techniek (2e gr)	51
Biologie (1e gr/2e gr)	23
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	29
Scheikunde (2e gr)	31
Wiskunde (1e/2e gr)	21
Handvaardigheid (2e gr)	33
Tekenen (2e gr)	26
Lichamelijke oefening (1e gr)	24
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	62
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	24
Werkend binnen onderwijs	19
Werkend buiten onderwijs	44

Tabel V20

Algemeen oordeel over de aansluiting van de hoofdfunctie op de opleiding

Vakken	Goed of voldoende %	Matig of slecht %
Leraar basis-/speciaal onderwijs	91	9
Duits (1e gr/2e gr)	81	19
Engels (1e gr/2e gr)	75	25
Frans (1e gr/2e gr)	74	26
Nederlands (1e/2e gr)	84	16
Aardrijkskunde (1e gr/2e gr)	71	29
Bedrijfseconomie (1e gr/2e gr)	82	18
Geschiedenis (1e gr/2e gr)	64	36
Maatschappijleer (1e gr/2e gr)	84	16
Omgangskunde (2e gr)	82	18
Pedagogiek (2e gr)	80	20
Techniek (2e gr)	80	20
Biologie (1e gr/2e gr)	80	20
Natuurkunde (1e gr/2e gr)	80	20
Scheikunde (2e gr)	77	23
Wiskunde (1e/2e gr)	82	18
Handvaardigheid (2e gr)	67	33
Tekenen (2e gr)	68	32
Lichamelijke oefening (1e gr)	89	11
Alg. beroepenvariant Hogere kaderopleiding pedagogiek	74	26
Alg. beroepenvariant Godsdienst (2e gr)	65	35
Werkend binnen onderwijs	92	8
Werkend buiten onderwijs	59	41

Reeds verschenen:

1. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1996
2. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1996
3. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1996
4. Professionalisering van de schoolorganisatie in het Primair en Voortgezet Onderwijs 1997
5. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1997
6. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1997
7. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1997
8. Vissen in een lege vijver
9. Professionalisering van de schoolorganisatie in de BVE-sector: beginmeting
10. Draagvlakmeting competentiebeloning
11. De LIO-werknemer en -stagiair: evaluatie van een experiment in het basisonderwijs, Deel I: Hoofdrapport
12. De LIO-werknemer en -stagiair: evaluatie van een experiment in het basisonderwijs, Deel II: Technisch rapport
13. Verkorte meting vacante uren PO, VO, en BVE-sector: start schooljaar 1998/1999
14. In opleiding voor het beroep leraar
15. Na de lerarenopleiding
16. Professionalisering van de schoolorganisatie in het Primair en Voortgezet Onderwijs: casestudies
17. Schoolprofielbudget schooljaar 1999 een bijdrage aan nieuwe plannen en bestaande wensen
18. Arbeidsmarkttramingen Primair Onderwijs 1998 - 2009
19. Arbeidsmarkttramingen Voortgezet Onderwijs 1998 - 2009
20. Verkorte meting onvervulde uren PO, VO en BVE-sector: halverwege schooljaar 1998 - 1999
21. Vervanging en Stille Reserve
– een onderzoek naar belemmeringen voor vervangingswerk –
22. ROC's op weg naar moderne onderwijsorganisaties
23. Mobiliteit van (toekomstige) pabo-afgestudeerden
24. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1998 - 1999
25. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1998 - 1999
26. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1998 - 1999
27. Vraaggestuurde nascholing krijgt vorm: een evaluatie-onderzoek naar de nieuwe financieringssystematiek nascholing
28. Scenario's voor veroudering in het onderwijs en haar consequenties
29. Arbeidsmarkttramingen BVE 1999 - 2010
30. Na(ar) de lerarenopleiding: onderwijsmonitor 1998
31. In- en doorstroombanen in het onderwijs: ervaringen met en behoefte aan ID-banen in het PO, VO en de BVE-sector
32. Meer handen in de school: een onderzoek naar de effecten van ondersteuning voor leraren: een tussenbalans
33. Lerarentrek in de vier grote steden 1997/1998
34. Creatieve oplossingen voor personeelstekorten in het onderwijs
35. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 1999 - 2000
36. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 1999 - 2000
37. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 1999 - 2000
38. Actualisering wachtgeldtramingen onderwijs, basisjaar 1999
39. Variatie en afwisseling: perspectief op ontwikkeling
40. De begeleiding van beginnende leraren
41. Bijlage bij, de begeleiding van beginnende leraren
42. Taken en werkdruk managers in PO, VO en BVE
43. Arbeidsmarkttramingen Primair Onderwijs 2000 - 2011
44. Na(ar) de lerarenopleiding: onderwijsmonitor 1999
45. De praktijk van het taakbeleid. Samenvatting
46. De praktijk van het taakbeleid
47. Verzuim onder personeel in het onderwijs in 1999
48. Hoe onbekend is het onderwijsondersteunend personeel?
49. Mobiliteitsbeleid in Primair Onderwijs, Voortgezet Onderwijs en de BVE-sector
50. Mobiliteit van leraren in het Primair en Voortgezet Onderwijs
51. Assistenten in school
52. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 2000/2001
53. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 2000/2001
54. Flexibilisering van de arbeidsduur in PO, VO en BVE
55. Leren op de werkplek
56. Monitor decentrale budgetten in Basis-, Speciaal en Voortgezet Onderwijs
57. Monitor kwaliteitsimpuls arbeidsorganisatie BVE-sector
58. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 2000 - 2001
59. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 2000 - 2001
60. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 2000 - 2001
61. Vraaggestuurde nascholing
62. In kaart gebracht
63. Verzuim onder personeel in het onderwijs in 2000
64. Wachtgeldrapport 2000
65. Na(ar) de lerarenopleiding: onderwijsmonitor 2000
66. Taakbesteding en taakbelasting van leraren
67. Taakbesteding en taakbelasting van leraren in het Primair Onderwijs
68. Taakbesteding en taakbelasting van leraren in het Voortgezet Onderwijs
69. Taakbesteding en taakbelasting van docenten in de BVE-sector
70. Taakbelasting van OOP in het Basisonderwijs
71. Zij-instroom in het beroep
72. Het leraarschap als nieuwe kans
73. Arbeidsmarktbarometer Primair Onderwijs 2001 - 2002
74. Arbeidsmarktbarometer Voortgezet Onderwijs 2001 - 2002
75. Arbeidsmarktbarometer BVE-sector 2001 - 2002
76. Monitor decentrale budgetten 2001 - 2002
77. Wervings- en bindingspremies in Onderwijs, Zorg en Welzijn
78. Effectiviteit reiskostenregeling in Primair Onderwijs, Voortgezet Onderwijs en BVE-sector
79. Reële reintegratiemogelijkheden voor gedeeltelijk arbeidsongeschikt onderwijspersoneel
80. Vaklieden voor de klas
81. Uitstroom uit het wachtgeld, bemiddeld of onbemiddeld
82. Duobanen voor schoolleiders in het Primair Onderwijs